

**ODEZVY HUSITSTVÍ A JANA ŽIŽKY
V CÍRKVI ČESKOSLOVENSKÉ HUSITSKÉ**

**HUSITSKÉ
MUZEUM
V TÁBOŘE**

JAN ŽIŽKA 600 let
1424 – 2024

ODEZVY HUSITSTVÍ A JANA ŽIŽKY V CÍRKVI ČESKOSLOVENSKÉ HUSITSKÉ

Kolektiv autorů: Tomáš Butta, Petr Čornej, Jaroslav Hrdlička, Martin Jindra, Bohdan Kaňák, Jan Rokyta, Marcel Sladkowski, Jakub Smrčka, Zdeněk Vybíral

Souhrnnou bibliografii zpracovali: Tomáš Novák, Jarmila Brynychová
a † František Brynych

Uspořádali: Tomáš Butta, Oldřich Nováček

Technická spolupráce a předtisková korektura: Mgr. Marie Jandová, Th. D.,
Mgr. Marcel Sladkowski

Jazyková korektura: Mgr. Jana Krajčíříková

Sazba a obálka: Ing. Pavel Blažek, jpb

Tisk: Josef Sedláček Sprint Servis

Počet stran: 390

Vydala Církev československá husitská v edici Blahoslav

Vydání první

Praha 2025

Copyright © Církev československá husitská

ISBN 978-80-7000-212-4

Publikace byla vydána ve spolupráci a za podpory Husitského muzea v Táboře
na základě podepsaného memoranda ze dne 12. 2. 2024.

Fotografie jsou z Ústředního archivu a muzea CČSH a Husitského muzea
v Táboře.

Výtvarný motiv na obálce dle Jenského kodexu – detail reliéfu na javorovém
dřevě – je od malíře, grafika a faráře Lumíra Čmerdy (1930–2021).

Obsah

Předmluva o Husitském muzeu v Táboře a spolupráci s Církví československou husitskou	5
<i>Jakub Smrčka</i>	
Úvodní slovo o husitské tradici a postavě Jana Žižky v pojetí a životě Církve československé husitské	7
<i>Tomáš Butta</i>	
Husitství v českých dějinách	13
<i>Petr Čornej</i>	
Husitský vojevůdce Jan Žižka a místa paměti s ním spojovaná	37
<i>Zdeněk Vybíral</i>	
Církev československá husitská a Jan Žižka 1920–1945 (Od kritiky J. Pekaře k Františku M. Bartošovi)	55
<i>Jaroslav Hrdlička</i>	
Katedra církevních dějin a Stolice pro studium husitské doby a dějin husitství na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze pod vedením profesora Miloslava Kaňáka	63
<i>Bohdan Kaňák</i>	
Žižka a Chelčický	
Pojetí násilí v husitství mezi Janem Žižkou, Petrem Chelčickým a „anděly z nebe poslanými“	81
<i>Jan Rokyta</i>	
Táborští kněží a jejich poměr k násilí a válce	91
<i>Tomáš Butta</i>	
Jan Žižka v díle Františka Bílka	101
<i>Martin Jindra</i>	
Jan Žižka ve výtvarné tvorbě a dobovém svědectví Církve československé husitské	109
<i>Martin Jindra, Marcel Sladkowski</i>	

Bibliografie publikací o Janu Žižkovi a husitství v prostředí	
Církev československé husitské (1920–2025)	177
<i>Tomáš Novák, Jarmila Brynychová, František Brynych († 25. 11. 2024)</i>	
Obrazová příloha	261
<i>Oldřich Nováček, Tomáš Novák</i>	

Předmluva o Husitském muzeu v Táboře a spolupráci s Církví československou husitskou

Jubileum Jana Žižky z Trocnova v roce 2024 bylo pro Husitské muzeum v Táboře příležitostí k řadě prezentačních aktivit. Už při jejich přípravě bylo zřejmé, že jakkoli je český vojevůdce osobností známou i v zahraničí, největší odezvu vyvolává v českém prostředí. Poslední tři desetiletí svobodné české společnosti, kdy bylo možné bádat a publikovat bez předchozích politicko-ideologických omezení, přinesla značné prohloubení historického poznání husitství. Vznikly zásadní syntézy předních historiků, kolektivní práce i řada konferencí, mezi nimiž patří významné místo sympoziu k osobnosti Jana Žižky, které Husitské muzeum uspořádalo v roce 2004.

Odklon od zkreslování husitství ve prospěch dialektického materialismu, ve službách komunistické ideologie, vedl po roce 1989 k nové polarizaci postojů. Ty se často odvíjejí od starších, ba předminulých konfesních a ideových sporů 19. a první poloviny 20. století. Přístup k husitství na počátku 21. století odráží též společenskou nejistotu v otázce národní identity. Složitý vývoj jeho dějinné interpretace ukazuje komplikovaný vztah „druhého života“ fenoménu husitství k historické realitě. Interpretace husitské epochy tak odráží ideové rozpory, hledání i tápání současné společnosti, projevující se v polohách jak glorifikujících, tak naopak anatematizujících.

V posledních desetiletích jsme svědky posunu od ideologického k vědeckému přístupu, který představuje možnost vymanit se z šablon dřívější polarizace. Současně se však formuje nová škála interpretačních rámců – od nábožensko-teologických přes národně-emancipační až po kriticko-revizionistické – jež se snaží o vlastní hodnotové ustanovení husitství v konceptu českých dějin a národní identity. Rostoucí úroveň kritického poznání vede k upřesňování interpretačních pozic. V tomto ohledu je zajímavý vývoj reflexe osobnosti Jana Žižky z Trocnova v Církvi československé husitské, která původní národně-emancipační pohled spojuje s nábožensko-teologickým konceptem české reformace a zároveň programově přihlíží k výsledkům současného historického bádání, což plyne z její vlastní definice („...naplnit současné snažení mravní a poznání vědecké Duchem Kristovým, ... jak je dosvědčen hnutím husitským, česko-bratrským a dalším úsilím reformačním“). Husitské muzeum se v nové

době vyhýbá roli tvůrce nového ideového rámce či interpretačního modelu a zaměřuje se především na prohlubování a široké zprostředkovávání poznání historických reálií, souvislostí a také na studium „druhého života“ husitské epochy. V tomto smyslu se sice jeho cíle liší od přístupu ČČSH, avšak společná je otevřenost k vědeckému zkoumání role husitství a české reformace v dějinách a formování moderního českého národa, což oběma institucím otevírá možnosti vzájemné spolupráce a obohacení.

V roce 2024 si Husitské muzeum v Táboře připomnělo 600. výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova sérií kulturních a vzdělávacích akcí. Stěžejní byla výstava *Jan Žižka 600 let*, uvedená ve Staré tábořské radnici, založená na ilustrovaném vhledu do kontextu Žižkovy doby a jeho životního obzoru, doplněná animovanými vstupy, modely a originálními exponáty včetně mnoha dokladů různých výkladových rámců. Výstavu provázelo interaktivní ztvárnění motivu současné oscilace a neukončené snahy o definitivní hodnotové soudy. Ještě před otevřením výstavy také proběhlo slavnostní představení nové expozice *Husité*, která byla po 12 letech technologicky i obsahově inovována a obsahuje také sál věnovaný osobnosti vojevůdce Jana Žižky z Trocnova. Muzeum se podílelo na tvorbě nástěnného kalendáře města Tábora s ilustracemi Renáty Fučíkové, oceněného v soutěži Kalendář roku 2024. Také další aktivity byly uskutečněny ve spolupráci s městem Tábořem: Významným počinem byla předpremiéra dokumentu *Pravda o Žižkovi* v Kině Svět, doprovázená besedou s tvůrci. Na vzniku dokumentu se podílelo Husitské muzeum konzultacemi i vstupy svých odborných pracovníků. V říjnu 2024 proběhl „Žižkův víkend“, během nějž se konal slavnostní pietní akt na Žižkově náměstí, přednáška historika Petra Čorneje v gotickém sále Staré tábořské radnice, edukační program pro žáky a rekonstrukce husitského vojenského ležení s ukázkami výcviku. Symbolickým aktem se stala výsadba dvou pamětních Žižkových dubů v Tisemenickém údolí, prvních na území města Tábora. Doprovodný program zahrnoval letáčky s trasou po Žižkových stopách, dětské kvízy, tematické suvenýry i mobilní hry. Husitské muzeum tak výročí uchopilo nejen jako připomínku slavného vojevůdce, ale zejména jako příležitost k popularizaci husitské epochy formou zážitků a vzdělávání pro různé věkové skupiny, zvláště pro školní mládež.

Jakub Smrčka
ředitel Husitského muzea v Táboře

Úvodní slovo o husitské tradici a postavě Jana Žižky v pojetí a životě Církve československé husitské

Církev československá husitská se od svého počátku v roce 1920 přihlašuje k odkazu Mistra Jana Husa, husitství včetně Jana Žižky, i celé české reformaci v její názorové různosti, ale i jednotě, kterou tvoří ústřední reformní program čtyř pražských artikulů.

Husitská tradice byla na počátku 20. století významným ideovým motivem pro filozofa a prezidenta Tomáše G. Masaryka při vzniku a budování novodobého demokratického československého státu. Později v době ztráty státní samostatnosti za protektorátu a v čase druhé světové války byla husitská tradice součástí protinacistického odboje. V marxistickém pojetí a při nástupu a upevnění komunistické totalitní moci byly náboženské prvky u Mistra Jana Husa a husitství potlačeny. Náboženská a věroúčná složka ztratila v husitství opodstatnění a důvod vzniku tohoto hnutí byl nalézán v sociálně-ekonomických vztazích (*Jaroslav Šebek, Tábořský novohusitský mýtus. In: Tábor III. Moderní doba 1781–1989, Fasora L. (ed.), s. 334*). I přes určitou poplatnost době komunistické totality si Církev československá (husitská) uchovala svůj specifický přístup k husitství, odkrývala a zdůrazňovala jeho náboženský, morální a vlastenecký charakter, a nejen sociální akcent, jakkoli k Janu Husovi a husitství také patří.

Svým důrazem na náboženský aspekt husitství, křesťanskou víru a touhu po pravé Kristově církvi navazovala Církev československá (husitská) v průběhu své dějinné cesty na myšlenková východiska a názory dr. Karla Farského, prof. Aloise Spisara a dalších představitelů zakladatelské generace. Náboženský a mravní úkol novodobé křesťanské církve byl vyznačen na jejím 1. řádném sněmu v roce 1924 a formulován programovým heslem „*dokončení náboženské reformace české*“, respektive navazování na ni a aktualizování jejího dědictví v moderní době (*Referát dr. Karla Statečného. In: Zpráva o I. řádném sněmu církve československé konaném ve dnech 29.–30. srpna 1924 v Praze-Smíchově, s. 41*). Současně byl na tomto sněmu přijat první článek Ústavy charakterizující Církev československou (husitskou) jako křesťanskou a uvedeny tradice, ze kterých čerpá: „*Církev československou tvoří křesťané, kteří usilují naplniti současné snažení mravní a poznání vědecké duchem Kristovým, jak se zachoval v Písmu a v podání starokřesťanském i jak dochován jest národu československému hnutím hu-*

sitským a českobratrským“ (Zpráva o I. řádném sněmu, cit. s. 50). Patriarcha dr. František Kovář vyjádřil později vztah CČS(H) k odkazu husitství takto: „Jako církev Kristova, navazující na husitství i bratrství a pokračující v české reformaci v duchu Kristově, jeví se československá církev i pozorovateli, který si všímá jejího díla, pokud je přístupno vnějšímu pozorování, neboť mnoho z něho ukazuje tímto směrem... Příznačné pro smýšlení a ráz církve je, že převážná většina jejích sborů nese jména upomínající na husitskou a bratrskou minulost“ (František Kovář: *Cesta církve československé*. In: *V zemi Husa a Komenského*. Praha 1954, cit. s. 23–24).

Místem odborného bádání i studia husitství se stala po druhé světové válce tehdejší Husova československá bohoslovecká fakulta v Praze, spojená zvláště s badatelskou prací a popularizační činností prof. Miloslava Kaňáka, který navazoval na svého učitele, evangelického církevního historika F. M. Bartoše. V Církvi československé (husitské) se zájem soustředil jak na věrnější a detailnější historické poznání obrazu středověkého husitství, tak i na myšlenky, ideje, teologii husitské a české reformace. V církvi se tím otevřela diskuse o vlastní identitě a možném doplnění či upřesnění jejího názvu označením jako „husitská“. Takto označil naši církev již T. G. Masaryk (*T. G. Masaryk: Světová revoluce*. Praha 1925, s. 607). Podnětem k této diskusi bylo očividně 550. Husovo výročí, kdy bylo Husovo učení promyšleno teology a učiteli CČSH (Miloslav Kaňák (ed.): *Hus stále živý. Sborník studií k 550. výročí Husova upálení*. Praha 1965). Diskuse o změně názvu byla spojena s dobou kolem roku 1968. Toto období krátce otevřelo prostor pro otevřenější společenskou i vnitrocírkevní diskusi, jak na to upozornil doc. Jiří Vogel (*Jiří Vogel: Mistr Jan Hus v životě a reflexi Církve československé husitské: Cesta k doplnění názvu „husitská“*. In: *Studia theologica* 2015, č. 4, s. 314). Na jedné straně politický a ideologicko-stranický zájem o husitství již přestával být tak zřetelný, jako tomu bylo v 50. letech minulého století, kdy se jednostranně vykládané husitství dostávalo do područí propagandy komunistické ideologie. Na druhé straně se v letech 1968–1969 otevřela nová interpretace Husa a husitství v souvislosti s dramatickými politickými a společenskými událostmi jako zápas o pravdu a svobodu. Oběť Jana Palacha byla srovnávána s obětí Husovou (*J. Šebek, Táborský novohusitský mýtus*, 339). Představitelem těch, kteří prosazovali doplnění názvu a určení církve jako „husitské“, byl prof. Zdeněk Trtík. Spojitost církve s husitstvím zdůvodňoval věroučně

a teologicky. Ačkoli není přímá historická kontinuita, existuje zde kontinuita duchovní, neboť husitství představuje zápas o nejvyšší hodnoty Evangelia. Liturgický princip československé církve na rozdíl od protestantské bohoslužby slova je blízký husitskému zachování mešní bohoslužebné struktury (Zdeněk Trtík: *Československá církev a husitství*. TR, 1969, s. 66). Tento upřesňující název byl přijat na 6. řádném sněmu ČČSH v roce 1971 (*Doplnění názvu církve charakteristikou „husitská“*. In: *Usnesení VI. řádného sněmu Církve československé husitské*. Praha 1983, s. 58–62).

Církev československá husitská čerpá z historické tradice a duchovního dědictví celé české reformace. Husitství charakterizují zejména tři postavy: Mistr Jan Hus, Jan Žižka a Petr Chelčický. Hus představuje náboženskou a mravní reformu církve a společnosti. Jan Žižka je středověkým válečníkem, bránícím pravdu Božího zákona mečem a vojenskou silou. A Petr Chelčický je svým výrazně pacifistickým zaměřením myslitelem odmítajícím moc a násilí jako takové. Zdánlivě tyto postavy stojí vůči sobě v protikladu. Rozpor je však podle prof. Zdeňka Trtíka jen zdánlivý. V těchto třech jménech je obsažen program husitství v jeho jednotě, avšak pro různé dějinné situace (Trtík Z.: *Církev československá a husitství*, s. 63). Jestliže v počátcích a v určitých dějinných údobích naší církve bylo zdůrazňováno především radikální husitství a táborství, pak v poslední době je kladně zhodnocován zejména střední proud utrakvismu (via media), který představují Mistr Jakoubek ze Stříbra, Mistr Jan Rokycana. Přispěla k tomu jistě významným způsobem i kniha prof. Zdeňka Davida, která byla v naší církvi s velkým zájmem přijímána (Zdeněk V. David: *Nalezení střední cesty. Liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*. Filosofie Praha 2012). Z katolických teologů kladně ocenil utrakvismus prof. Ctirad Václav Pospíšil (zemřel v roce 2025). V jeho pohledu právě utrakvismus jako průsečík mezi dnešními křesťanskými konfesemi představuje nemalý ekumenický potenciál pro budoucnost (Ctirad Václav Pospíšil: *Úvod do husovských dilemat. Historie a teologie*. Karolinum Praha 2020, s. 373).

Husitství není v české a evropské společnosti přijímáno jen kladně, ale někdy naopak velmi kriticky a odmítavě bez hlubších znalostí této problematiky. Totéž platí o postavě Jana Žižky, který k husitství náleží. Církev československá husitská si proto váží četných prací odborníků z oblasti husitologie a mediévistiky a jejich vědecky objektivnějšího pohledu a zhodnocení tohoto údobí českých i evropských dějin ve vědeckých kru-

zích i ve společnosti. Trvale hodnotné jsou práce prof. Františka Šmahela, který zemřel v letošním roce, ať již jsou to *Dějiny Tábora* znovu vydané v roce 2020, kniha *Jan Žižka* v roce 2021 anebo zejména jeho *Husitská revoluce*, která vyšla ve dvou dílech v roce 2023 a v roce 2024. Zvláště cenné jsou četné práce historika prof. Petra Čorneje. K 600. Žižkovu výročí vytvořil monumentální a oceňovanou publikaci o tomto husitském vojevůdci (*Petr Čornej: Jan Žižka. Život a doba husitského válečníka. Paseka Praha 2019*) a vydal též další knihy věnované této postavě (*Petr Čornej: Spory o Jana Žižku. 1424–2024. Spolek za záchranu rodného domu Jana Zrzavého v Okrouhlici 2023; Týž: Pekařův Žižka. K 90. výročí přelomového historio-graphického díla a k 600. výročí Žižkovy smrti. Pekařova společnost 2024*). Literatura k husitství je dnes nepřehledná a důležité je, že jsou postupně zpřístupňované prameny z husitského období i celé české reformace. Jejich kritická vydání a překlady umožňují odkrývat jasnější obraz středověkého husitství, který byl pozdějšími dobami překrytý a zastřený. Práce starších i současných odborníků přibližují víru a husitské teologické myšlení, kázatství, liturgický život, duchovní správu utrakvismu, politické a společenské souvislosti, eschatologii a další významná témata. Na výzkumu a popularizaci husitství se podílejí též pedagogové Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy.

Církev československá husitská není jediná, která se z křesťanských církví u nás přihlašuje k husitství a české reformaci. Přesto je její vztah k této tradici zvláště blízký, jak může ukázat a přiblížit i tato kniha s názvem *Odezvy husitství a Jana Žižky v Církvi československé husitské*. Tato publikace navazuje na knihy *90 let Církve československé husitské* z roku 2010, *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dneška* z roku 2012 a *Jan Amos Komenský a jeho odkaz v Církvi československé husitské* z roku 2022, vydanou ve spolupráci s Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského v Praze. Bezprostředním podnětem k ní se stalo 600. výročí Jana Žižky v roce 2024 a je výsledkem spolupráce Církve československé husitské s Husitským muzeem v Táboře na základě uzavřeného memoranda. Ve své první části publikace obsahuje state renomovaných historiků prof. Petra Čorneje o husitství v českých dějinách a dr. Zdeňka Vybírala o Janu Žižkovi a místech s ním spojených. O vztahu Církve československé husitské a jejích představitelů a badatelů k postavě Jana Žižky a husitství pojednávají práce dr. Jaroslava Hrdličky

a dr. Bohdana Kaňáka. Tematická část se zaměřuje na stále aktuální problematiku násilí, války, obrany a míru u Petra Chelčického, Jana Žižky a husitských radikálů. Tato tematika je přiblížena a vyložena doc. Janem Rokytou. Následuje stať chápání tohoto tématu u tábořských kněží a bohoslovců, zvláště u Mikuláše z Pelhřimova, s přihlédnutím i k pražskému prostředí představovanému Mistrem Jakoubkem ze Stříbra. Těžiště zkoumání a jeho výsledek je zveřejněn v části, kterou tvoří přehledný soupis a popis výskytu různých historických a kulturních prvků a dokladů vztahujících se k Žižkovi, případně k husitství. Nacházejí se ve sborech a jejich interierech a jsou jimi například zvony, kazatelny ve tvaru pavéz, sochy, obrazy a další vizuální svědectví. Do seznamu nejsou zahrnuty obrazy a sochy Mistra Jana Husa, neboť téma by svým rozsahem vyžadovalo samostatné zpracování, jako tomu bylo v případě Jana Amose Komenského. V jednotlivých uvedených lokalitách jsou zmiňovány také některé významnější akce a slavnosti Církve československé husitské ve spojitosti s připomínáním Jana Žižky a událostí husitské doby. Seznam náboženských obcí je pro přehlednost řazen abecedně. Autory této části jsou historici a archiváři Mgr. Marcel Sladkowski a dr. Martin Jindra, který samostatně zpracoval umělecké vnímání Jana Žižky sochařem Františkem Bílkem. Bibliografie o husitství a Janu Žižkovi od počátku naší církve dokládá bohatý zájem o tuto tematiku. I přes svoji rozsáhlost má bibliografie výběrový charakter. Nejsou do ní například zahrnuty články z diecézních časopisů pražské diecéze *Husita*, královéhradecké diecéze *Mosty* a dalších. Bibliografii připravovali Mgr. František Brynych (zemřel v roce 2024) a Bc. Jarmila Brynychová. Do závěrečné abecedně sestavené podoby ji zpracoval dr. Tomáš Novák. Součástí publikace je obrazová příloha, která dokumentuje stavby sborů s Žižkovým jménem, umělecká ztvárnění této postavy a další doklady včetně plakátů a fotografií z různých připomínkových akcí, zejména z roku 2024, na který připadlo 600. výročí úmrtí tohoto husitského bojovníka a vojevůdce. Na výběru obrazového materiálu spolupracovali Mgr. Oldřich Nováček a dr. Tomáš Novák.

Chtěl bych vyjádřit vděčné poděkování za dlouhodobou spolupráci a podporu tohoto projektu Husitskému muzeu v Táboře, jmenovitě panu řediteli dr. Jakubu Smrčkovi. Právě Husitské muzeum v Táboře přibližuje husitství mnohým návštěvníkům, a zvláště mladé generaci, didakticky srozumitelnou a poutavou formou a věnovalo se s intenzitou výstavám

k 600. jubileu Mistra Jana Husa v roce 2015, tak i Jana Žižky v roce 2024. Děkuji všem autorům jednotlivých příspěvků a těm, kteří s trpělivou pečlivostí pracovali na katalogu sborů, bibliografii i na obrazové příloze. Děkuji za korektorské práce Mgr. Janě Krajčírkové, Mgr. Marcelu Sladkowskému a dr. Marii Jandové, a panu Ing. Pavlu Blažkovi za grafické zpracování publikace.

Věřím, že tato publikace přispěje k pestřejšímu a plastičtějšímu poznání odkazu a tradice husitství v Církvi československé husitské v historickém, ekumenickém a celospolečenském kontextu. Přeji Boží milost, zdar a pokoj všem jejím čtenářům a uživatelům.

Tomáš Butta
patriarcha Církve československé husitské

Husitství v českých dějinách

Petr Čornej

Husitskou epochu není možné z českých dějin vyškrtnout, ba ani není možné ji ignorovat. Tvoří jejich pevnou, organickou i nepřehlédnutelnou součást a propůjčuje jim punc jedinečnosti. Ačkoliv se reálný život husitství dávno uzavřel, současná česká společnost se v názorech na historicky převratnou dobu až diametrálně rozchází a vede o její interpretaci a hodnocení nadále vášnivé spory, dotýkající se zároveň role profilových osobností, především Jana Husa a Jana Žižky. Tyto střety souvisejí jen velmi volně s reálnou dějinnou podobou husitství, o níž může zasvěceně diskutovat pouze několik desítek odborníků, kteří se tímto obdobím na vědecké úrovni zabývají. Podstatně více se do mnohdy expresivních vyjádření, ať již zveřejňovaných na stránkách knih, v tradičních médiích či na internetu, promítají buď černobílé stereotypy, zpravidla tkvící v hluboké minulosti, nebo aktuální politické, kulturní i náboženské trendy, nejednou umocňované subjektivními pocity. Splývání obou uvedených linií je (a vždy bylo) spíše pravidlem než výjimkou. Máme-li, pokud možno adekvátně, postihnout místo v husitství v českých dějinách, musíme od sebe bezpodmínečně oddělit jeho první život, tj. skutečnou existenci, časově vymezenou přibližně léty 1400–1485 (s jistým přesahem až k roku 1567),¹ a následný druhý život, vyplněný téměř neutuchajícími sváry o dějinný význam pozoruhodné a vzrušující epochy.

Problémy a úskalí vědeckého bádání

Úplné vědecké poznání husitské doby, která se uzavřela zhruba před 550 lety, není možné. Brání tomu nejen nutně neúplná (i když relativně bohatá) pramenná základna, již se ještě zdaleka nepodařilo badatelsky vytěžit, nýbrž především značný časový odstup dělící naši současnost od vzdálené

¹ Poprvé toto vymezení uplatnil ŠMAHEL, František: *Husitské století (1400–1485)*, In: MAREK, Jaroslav (ed.), *České a československé dějiny I. Od počátků do roku 1790*, Praha: Fortuna 1991, s. 41–56. V zásadě je respektoval i Petr Čornej v kapitolách *Reforma a revoluce (1402–1437)* a *Království dvojího lidu (1437–1485)*, publikovaných In: CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel (edd.): *Husitské století*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2014, s. 11–52, 549–585. S touto periodizací se víceméně shoduje také historička umění BARTLOVÁ, Milena: *Pravda zvítězila. Výtvarné umění a husitství 1380–1490*, Praha: Academia 2015.

husitské minulosti. Tato césura obnáší především zásadní rozdíl v mentalitě, ve způsobu myšlení a vnímání světa i v hodnotové orientaci. Všechny sféry života středověké Evropy prostupovala ať zjevně či latentně křesťanská víra, považovaná za společnou a nezpochybnitelnou hodnotu, neboť se vztahovala k Bohu, absolutnu, nejdokonalejšímu a nestvořenému jsoucnu. Tehdejší lidé uvažovali analogicky a symbolicky, nikoliv striktně racionálně či dokonce racionalisticky jako pozdější (i dnešní) převážně sektarizovaná společnost. I zázrak byl ve středověku organickou součástí reality. Tyto stěžejní difference mezi současností a pozdním středověkem, jehož výraznou komponentu tvoří právě husitství, nedokáže beze zbytku postihnout ani moderní vědec, byť filozoficky a teologicky náležitě školený. Přesto noetická skepse, kterou tak často ve vztahu k historii uplatňuje postmoderna, postrádá oprávnění. Úkolem vědců je, aby se dávno zmizelý, jedinečný a neopakovatelný skutečnosti alespoň přiblížili, rozmnožili evidenci nepopíratelných faktů a pokusili se, vzdor všem rizikům, načrtnout pravděpodobný obraz minulosti. To vše s vědomím, že jim unikají doslova miliony anonymních lidských osudů a tisíce prameny nedoložených událostí, které dějiny spoluutvářejí.

Metod a nástrojů k prohloubení poznání minulosti, v tom i mentality lidí husitské doby, máme poměrně dostatek. Je jím v první řadě interdisciplinární přístup, kombinující poznatky různých historicky orientovaných vědních oborů s výsledky věd přírodních, resp. exaktních. Jako velmi užitečná se ukazuje srovnávací (komparativní) metoda, důsledně přihlížející k širšímu evropskému kontextu, a sémantická (významová) analýza pojmů, obrazů a symbolů, umožňující nahlédnout alespoň částečně do mysli dávno mrtvých lidí. Klíčovou, i když neobyčejně náročnou (a v úplnosti nesplnitelnou) podmínkou pro dosažení relevantních badatelských výsledků je důsledné uplatňování historické metody, která usiluje o výklad jevů zevnitř, tj. pouze v rámci dobových podmínek, a zároveň odmítá posuzovat zkoumané jevy dle měřítek jiných epoch, včetně naší současnosti, natož projektovat do minulosti požadavky, hesla a cíle, které jí nebyly vlastní. Seriózní vědecké bádání, domácí i zahraniční, se v uplynulém půlstoletí tímto principem řídí a může tak podat obraz husitské epochy ve značné míře zbavený vrstev ahistorických ideologických a politických nánosů, jež na něm ulpěly v předchozích staletích. Nebyla to a není (i vzhledem k prudce se měnícím politickým a kulturním poměrům) práce snadná, navíc nikdy neskončí, poněvadž každý badatel, aniž si to

uvědomuje, nese pečeť doby, v níž působí a ze které se ani při nejlepší vůli nedokáže vymanit.²

Současný hlavní proud akademického bádání husitskou epochu neglo-rifikuje ani neočernuje, ale snaží se ji zasadit do širších evropských souvislostí a interpretovat vyváženě, tj. u vědomí jejich „světél i stínů“. I v tomto pojetí si husitství udržuje svůj nesporný význam v rámci českých i evropských dějin.

Evropský kontext

S odstupem šesti století se husitství jeví jako nedílná komponenta složitých a dlouhodobých strukturálních změn, jimiž procházela západokřesťanská Evropa na cestě vedoucí od zvolna končícího středověku do otvírajících se bran novověku. Tento dramatický dějinný pohyb hluboce zasáhl církevní i světskou sféru a navenek se projevoval oslabením tradičních autorit, především papežství (dlouhodobé papežské schisma v letech 1378–1417) a císařství (zápolení o římský trůn mezi Wittelsbachy a Lucemburky), dvou sloupů křesťanského universalismu, ale i obecným poklesem prestiže panovnické moci (množící se případy uvěznění i zavraždění monarchů v několika evropských státech). Zároveň probíhal zápas o převahu mezi duchovní a světskou mocí, přičemž převaha se viditelně klonila na stranu moci světské. Pocity nestability a obecné nejistoty se přelévaly i do existenciální oblasti. Zákonitě kupříkladu vznikaly pochybnosti, který ze tří úřadujících papežů je skutečně oprávněn vést křesťany po úzké cestě ke spasení, hlavnímu smyslu i cíli pozemského života každého věřícího. K tomu přistupovaly další problémy, mimo jiné nástup a opakované návraty morových epidemií, redukujících počty obyvatelstva, znehodnocování mince a s tím související ekonomické problémy, vleklé vojenské konflikty typu stoleté války mezi Anglií a Francií, pohoršlivý a rozmařilý život řady církevních hodnostářů, obtížná vymahatelnost práva i úspěchy osmanské expanze na Balkáně. Ve vyspělých evropských státech se o podíl na politické moci, doposud spočívající v rukou panovníků, vysoké šlechty a církevních prelátů, začala hlásit města jako střediska řemeslnické výro-

² V obecné rovině například DOLEŽEL, Lubomír: *Fikce a historie v období postmoderny*, Academia: Praha 2008; ČORNEJ, Petr: *Věčný problém: Jak psát dějiny?* In: BLÁHOVÁ, Kateřina – SLÁDEK, Ondřej (edd.): *O psaní dějin. Teoretické a metodologické problémy literární historiografie*, Praha: Academia 2007, s. 15–40 (přetisk v souboru ČORNEJ, Petr: *Historici, historiografie a dějepis. Studie, črty, eseje*, Praha: Nakladatelství Karolinum 2016, s. 13–29).

by a obchodní směny i nižší šlechta, jejíž vojenský význam v tehdejších konfliktech strmě stoupal. Tento mix vzájemně se proplétajících problémů vyústil v krizovou situaci, evokující v zjitřených myslích představu blížícího se osudového zápasu s Antikristem, konání Posledního soudu a konce pozemského světa.³

Neúnosné poměry si vyžadovaly řešení, jež tehdejší elity vcelku logicky spatřovaly v nápravě institucionální církve, zahrnující všechny věřící křesťany. V rámci církevního organismu vykrystalizovalo v prvním desetiletí 15. věku rozhodnutí uskutečnit nezbytnou reformu prostřednictvím obecných koncilů, na nichž by o postupu kvalifikovaně rozhodovali zplnomocnění zástupci duchovních institucí, tedy nikoliv pouze papež a kardinálský sbor. Pojetí obecných koncilů jako církevních sněmů s širokým okruhem účastníků bylo jedním ze zřetelných demokratizačních momentů příznačných pro pozdní středověk. Koncilní hnutí záhy získalo i podporu předních evropských panovníků (včetně římského krále a od roku 1433 císaře Zikmunda Lucemburského), kteří měli zájem na jeho zdaru. Nejúspěšnější byl reformní koncil v Kostnici (1414–1418), jenž odstranil papežské schisma (1417) a přijal propracovaný plán dalších postupných reformních kroků. V polovině čtyřicátých let 15. století se však reformní potenciál konciliarismu vyčerpal a v rámci institucionální církve se opět ujalo taktovky papežství, které považovalo za svůj hlavní úkol svést vítězný zápas s islámem a vytlačit osmanské Turky z Evropy, přičemž reformní

³ Z bohaté produkce například GRAUS, František: *Das Spätmittelalter als Krisenzeit. Ein Literaturbericht als Zwischenbilanz* (Mediaevalia Bohemica. Supplementum 1), Praha 1969; GRAUS, František: *Pest – Geissler – Judenmorde. Das 14. Jahrhundert als Krisenzeit*, Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht 1989 (český překlad Mor, flagelanti a vraždění Židů. 14. století jako období krize, Praha: Argo 2020); SEIBT, Ferdinand – EBERHARD, Winfried (edd.): *Europa 1400. Die Krise des Spätmittelalters*, Stuttgart: Klett – Cotta 1984; SEIBT, Ferdinand: *Glanz und Elend des Mittelalters. Eine endliche Geschichte*, Berlin: Wolf Jobst Siedler Verlag GmbH 1987, s. 395–512 (český překlad Lesk a bída středověku, Praha: Mladá fronta 2000, s. 255–336); KAMINSKY, Howard: *Europe in the Time of Sigismund*, in: PAULY, Michel – REINERT, Francis (edd.): *Sigismund von Luxemburg. Ein Kaiser in Europa*, Mainz am Rhein: Verlag Philipp von Zabern 2006, s. 7–15; ČORNEJ, Petr: *Disaster or Way out of Late Mediaeval Crisis?* In: BARTA, Miroslav – KOVÁŘ, Martin (edd.): *Civilisations: Colapse and Regeneration. Addressing the Nature of Change and Transformation in History*, Praha, Academia 2019, s. 335–358, zvláště s. 335–341 (upravené české znění v souboru ČORNEJ, Petr: *Husitství a husité*, Praha: Nakladatelství Karolinum 2019, s. 36–57, zvláště s. 36–43); ŠMAHEL, František: *Husitská revoluce I. Kořeny české reformace*, Praha: Nakladatelství Karolinum 2023, s. 86–195.

program fakticky opustilo. Odložení nápravných kroků na neurčito vedlo spolu s prosazením renesančních trendů uvnitř papežství k další hluboké krizi, jejímž výsledkem byl v první polovině 16. století nástup velkých evropských reforem. Mezitím se v celé řadě evropských států uskutečnily principiální změny v politickém uspořádání, když model spočívající na postavení panovníka jako suveréna nahradil stavovský systém, v němž našli uplatnění zástupci všech politicky relevantních složek obyvatelstva kromě poddaných. I tento posun směrem k protoparlamentarismu měl zjevně demokratizační charakter. Tak se stalo, že ve většině evropských zemí se nejprve prosadil stavovský systém jako důsledek změn v politické sféře a teprve poté se (ač ne všude) otevřel prostor reformaci, která provedla za cenu rozchodu s římskou církví nápravu v církevně-náboženské oblasti.⁴

Husitství mezi pozdním středověkem a velkými reformacemi

Procesy probíhající v českém státě během 15. století tvoří v nastíněném evropském rámci natolik viditelnou výjimku, že ji někteří badatelé neváhali označit (bez jakýchkoliv negativních konotací) za anomálii.⁵ Husitství totiž propojilo církevní a náboženskou reformu s proměnou politického

⁴ BRANDMÜLLER, Walter: *Das Konzil von Konstanz 1414–1418. Band I: Bis zur Abreise Sigismunds nach Narbonne*, Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh 1991; *Band II: Bis zum Konzilsende*, Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh 1997; BRAUN, Karl Heinz – HERWEG, Mathias – HUBERT, Hans W. – SCHNEIDER, Joachim – ZOTZ, Thomas (edd.): *Das Konstanzer Konzil 1414–1418. Weltereignis des Mittelalters. Essays*, Darmstadt: Konrad Theiss Verlag – Wissenschaftliche Buchgesellschaft 2013; HELMRATH, Johannes: *Das Basler Konzil 1431–1449. Forschungsstand und Probleme*, Köln – Wien: Böhlau Verlag 1987; MÜLLER, Heribert – HELMRATH, Johannes (edd.): *Die Konzilien von Pisa (1409), Konstanz (1414–1418) und Basel (1431–1449)*, Ostfildern: Jan Thorbecke Verlag 2007; SEIBT, Ferdinand – EBERHARD Winfried (edd.): *Europa 1500. Integrationsprozesse im Widerstreit. Staaten – Regionen – Verbände – Christenheit*, Stuttgart: Klett-Cotta 1987.

⁵ ŠMAHEL, František: *La révolution hussite, une anomalie historique (Collège de France. Essais et conférences)*, Paris: Presses universitaires de France 1985 (upravené české znění v publikaci ŠMAHEL, František: *Husitské Čechy. Struktury, procesy, ideje*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2001, s. 9–75); SEIBT, Ferdinand: *Eine historische Anomalie?* In: Jaroslav, PÁNEK – Miloslav, POLÍVKA – Noemi, REJCHRTOVÁ (edd.): *Husitství – reformace – renaissance I. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, Praha: Historický ústav 1994, s. 275–286.

ústrojí ve stát stavovského typu nikoliv ve dvou po sobě následujících etapách, nýbrž v jediném časovém úseku. Obě složky, církevně-náboženská i světská, se navíc vzájemně prolínaly, mnohdy, navzdory existující tenzi mezi duchovní a světskou mocí, postupující víceméně ve shodě. Právě propojení církevně-náboženské a politické reformy propůjčilo husitství nejen historickou jedinečnost, nýbrž také neobyčejnou vnitřní dynamiku, která 30. července 1419 vyústila v revoluci, nenacházející v tehdejší Evropě srovnatelnou dobu.⁶

Toto zjištění však samo o sobě nestačí k vysvětlení, proč k takovému řešení došlo výhradně v českém prostředí. Odpověď na tuto otázku není snadná a za daného stavu vědomostí ani úplná. Důležitou roli zde sehrálo několik faktorů. Na předním místě to byl mohutný politický, kulturní a hospodářský rozmach českého státu v období vlády Karla IV., prvního českého krále, který dosáhl císařského důstojenství. Nevidaný rozkvět donedávna téměř periferní oblasti západokřesťanské Evropy umocnila skutečnost, že ve stejné době prodělávala západní a jižní Evropa prudké otřesy v důsledku morové pandemie. V tomto ovzduší se zrodila představa, že si prosperující České království oblíbil sám Bůh a obdařil je svou přízní. Odtud už byl jen krůček k mesiášskému přesvědčení, násobenému upřímnou religiozitou (kolem roku 1360 vznikl první kompletní staročeský překlad Bible) i množstvím nádherných sakrálních staveb, že český stát je nejkřesťanštější zemí v celé Evropě. Pocity vyvolenosti a výjimečnosti nezmizely ani poté, co na sklonku 14. věku zasáhla také české země s časovým zpožděním hluboká krize. Naopak, z jejích kořenů pozvolna klíčilo přesvědčení, že právě před obyvateli českého státu stojí povinnost nejen vyřešit vnitřní problémy, nýbrž ukázat celému křesťanstvu závaznou cestu k nápravě.⁷

Husitský reformní program se opíral o Písmo svaté jakožto autoritativní text zprostředkovávající lidstvu Boží zákon a zároven v řadě bodů prozrazoval inspiraci anglickým myslitelem Johnem Wyclifem. Zrodil se v učenecském prostředí pražské univerzity a koncipován byl v souladu s křesťanským universalismem jako nadnárodní výzva s nárokem

⁶ ČORNEJ, Petr: *Velké dějiny země Koruny české V. 1402–1437*, 2., revidované vydání Praha – Litomyšl: Paseka 2010, s. 663–666; ČORNEJ, Petr: *Husitská revoluce: Nástin proměny pojmu v českém historickém myšlení a v dějinné paměti*, In: Miloslav, BEDNÁŘ, Milan, HLAVÁČKA a kol.: *Válka a revoluce jako hybatelé dějin a česká dějinná zkušenost*, Praha: Historický ústav 2021, s. 73–112, zvláště s. 106–109.

⁷ ŠMAHEL, František: *Idea národa v husitských Čechách*, 2. doplněné vydání, Praha: Argo 2000, s. 22–25, 44–48.

na obecné uznání. Prostřednictvím nadšených kazatelů i dalších kněží poměrně rychle získal přívržence v Praze a brzy také na venkově, kde vstoupil do kontaktu s názory valdenských i dalších sekt. Mistr Jan Hus a jeho nejbližší spolupracovníci (Jakoubek ze Stříbra, Jeroným Pražský) i jejich nadaní žáci (Mikuláš z Pelhřimova, Jan Příbram) však obyvatele Čech a Moravy zároveň až osudově názorově rozštěpili. Dělicí linie se přitom nekryla s jednotlivými sociálními vrstvami, nýbrž procházela napříč společnostmi. Záleželo na každém jedinci, jak se rozhodne.⁸

Takové rozhodnutí však nebylo snadné, protože husitský reformní recept odsoudily nejvyšší autority křesťanské církve (obecný koncil v Kostnici a nově zvolený papež Martin V.) jako kacířský. Ze svého stanoviska oprávněně, neboť narušoval magisterium vrcholných církevních institucí ve věroučných i liturgických záležitostech. To se týkalo zejména husity prosazovaného přijímání eucharistie pod obojí způsobou (sub utraque specie) všemi účastníky bohoslužby jako závazné podmínky spasení ustanovené samotným Kristem, zjednodušené mše (konané částečně či cele v národním jazyce), názoru o neužitečnosti řeholních řádů i odstraňování obrazů, relikvií a varhan ze sakrálních prostor, v nichž se pozornost věřících měla soustředit výhradně k Božímu slovu a eucharistii. Byl to nejen uvědomělý návrat k Bibli a k praxi církve apoštolské i prvotní, nýbrž nepochybně také reakce na přebujelou nádheru církevních staveb, podněcující více k modlářství a modloslužebnictví než k rozjímání o spáse. Pro institucionální církev bylo rovněž nepřijatelné husitské chápání církve jako mystického těla Kristova, jehož hlavou je sám Spasitel, i představa, že právě husitům sdělil Bůh závazný výklad svého zákona, který je vždy nadřazen právu církevnímu i světskému. V neposlední řadě zneklidňovala církevní orgány hrozba nového rozkolu ve chvíli, kdy římská církev po čtyřech desetiletích papežského schismatu obnovila v Kostnici jednotu a přijala dlouhodobý

⁸ HEROLD, Vilém: *Pražská univerzita a Wyclif. Wyclifovo učení o ideách a geneze husitského revolučního myšlení*. Praha: Univerzita Karlova 1985; HEROLD, Vilém: *Ideové kořeny reformace v českých zemích*, In: HEROLD, Vilém – MÜLLER, Ivo – HAVLÍČEK, Aleš (edd.): *Politické myšlení pozdního středověku a reformace (Dějiny politického myšlení II/2)*, Praha: OIKOYMENH 2011, s. 161–236, zvláště s. 191–236; LAMBERT, Malcolm: *Středověká hereze*, Praha: Argo 2000, s. 412–469; SOUKUP, Pavel: *Reformní kazatelství a Jakoubek ze Stříbra*, Praha: Filosofie 2011, s. 25–279; NODL, Martin: *Husitská univerzita*, In: CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel (edd.): *Husitské století*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2014, s. 71–83, zvláště s. 71–80; MARIN, Olivier: *Geneze pražského reformního hnutí 1360–1419*, Praha: Nakladatelství Karolinum 2017; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce I*, s. 464–580.

reformní program, do něhož z jejího pohledu husité sypali písek hereze. V polovině druhého decennia 15. století Evropa husitskou výzvu rázně odmítla.⁹

Střet dvou konkurenčních reformních koncepcí dovolávajících se absolutních svatých pravd záhy přerostl v dlouholetý konflikt, který se odehrával na válečných polích i v ideologické a propagandistické rovině. Husité považovali sami sebe za opravdové křesťany, kteří obnovili ideály původního křesťanství a vrátili lidstvo na úzkou cestu stanovenou Kristem a zaručující dosažení spásy. Své vykročení chápali jako vlom do dějin i jako důkaz odhodlání přemoci temné síly Antikristovy. Obnovení laického kalicha mistrem Jakoubkem ze Stříbra roku 1414 a smrt kostnickým koncilem odsouzeného Jana Husa proto pokládali za historické mezníky i analogii k biblickým událostem. Hus jako nejvýznamnější husitský mučedník, ač nikdy nepodával z kalicha, byl považován za svatého a běžně přirovnáván ke křesťanským prvomučedníkům.¹⁰ Imponující řada vítězství husitských vojsk, zejména geniálního válečníka Jana Žižky i jeho nástupců, nad domácími i zahraničními nepřáteli (čeští utrakvisté odrazili celkem pět kruciat), posilovala v husitech přesvědčení, že právě oni jsou skutečnými bojovníky Kristovými a že jim Bůh poskytuje viditelnou podporu.¹¹ Římská církev naproti tomu vnímala Husovy přívržence jako ztělesnitele ďábelských sil, strhávajících křesťany do jícnu věčného pekelného zatracení. Proto byla rozhodnuta husitské kacířství vykořenit. Černobílé pojetí, které

⁹ WOHLMUTH, Josef (ed.): *Conciliorum oecumenicorum decreta. Band 2: Konzilien des Mittelalters. Vom ersten Laterankonzil (1123) bis zum fünften Laterankonzil (1512–1517)* Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh 2000, s. 418–419; ERŠIL, Jaroslav (ed.): *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus VII. Acta Martini V. 1417–1431. Pars 1: 1417–1422*, Pragae: Academia 1966, s. 96–108; COUFAL, Dušan: *Polemika o kalich mezi teologií a politikou 1414–1431. Předpoklady basilejské disputace o prvním z pražských artikulů*, Praha: Kalich 2012, s. 25–101.

¹⁰ HALAMA, Ota: *Svatý Jan Hus. Stručný přehled projevů domácí úcty k českému mučedníku v letech 1415–1620*, Praha: Kalich 2015, s. 15–47; DOLEŽALOVÁ, Eva: *Počátky Husova druhého života*, In: Kolektiv autorů: *Hus – husitství – tradice – Praha. Od reality k mýtu a zpátky*, Praha: Historický ústav 2020, s. 43–50; ČORNEJ, Petr: *Politické a náboženské aktualizace husitství v českých kronikách na rozhraní středověku a novověku*, *Mediaevalia historica Bohemica* 20/1, 2017, s. 159–179, zvláště s. 167–171 (přetištěno v souboru ČORNEJ, P.: *Husitství a husité*, s. 350–367, zvláště s. 357–361).

¹¹ Zde i v bezprostředně navazujících pasážích vycházím ze své eseje *Husitství – fenomén českých dějin*, In: Kolektiv autorů: *O smyslu českých dějin*, Praha: Společnost pro Svato-václavská studia 2022, s. 51–56.

se uplatňovalo na obou stranách, bylo na světě a v modifikovaných podobách přežívá dosud. I dnes je poučné sledovat, jak obě znepřátelené strany ve snaze přesvědčit veřejné mínění o své pravdě používaly, kromě ozbrojeného násilí i cílených krutostí, velmi často shodných, avšak jen zrcadlově obrácených argumentů, například odkazů na identická místa v Bibli, ve spisech církevních Otců i při účelové demonizaci protivníka.¹²

Protikladné hodnocení husitství přežilo i poté, co revoluční bouře let 1419–1436 odezněla a poměry se alespoň částečně stabilizovaly. Kompaktáta, úmluvy sjednané mezi husitskou stranou a basilejským koncilem v létě 1436, pojala husity v jednotu s obecnou církví, povolovala jim přijímání pod obojí způsobou jako užitečné a prospěšné (nikoliv jako nezbytné ke spasení) a v oslabené formě i další tři články husitského programu shrnutého v proslulých čtyřech artikulech pražských (svobodné kázání Božího slova vysvěcenými kněžími a jáhny, opatření směřující k vymýcení smrtelných hříchů a zákaz světského panování církve). Politické dohody mezi husitskými zástupci a jejich dlouholetým protivníkem císařem Zikmundem, který roku 1436 konečně usedl na český trůn, pak znamenaly stěžejní předpoklad pro zrod českého stavovského státu. Hlavním politickým fórem se v Čechách (i na Moravě) stal zemský sněm, jehož rokování se zúčastnili zástupci vysoké i nižší šlechty a zástupci královských měst (na Moravě, kde se husitství neuplatnilo s plnou razancí, i několik katolických prelátů). Zároveň panovník, který ztratil pozici politického suveréna, formou zástav fakticky legalizoval zábor pozemkového majetku převážné části církevních institucí, zvláště klášterů. Husitská revoluce se tudíž jeví jako revoluce vítězná, která na území Čech a Moravy prosadila mnohé body svého programu, jemuž nelze upřít demokratizační náboj jak v politické, tak v církevně-náboženské oblasti.¹³

¹² SOUKUP, Pavel: *Bible a násilí za válek s husity*, In: SOUKUP, Pavel, SVÁTEK, Jaroslav a kolektiv: *Křížové výpravy v pozdním středověku*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2010, s. 78–89.

¹³ PALACKÝ, František (ed.): *Archiv český III*, Praha: W kommissi u Kronbergra i Řivnáče 1844, s. 398–415, 421–437, 442–444, 445–450; ŠMAHEL, František: *Die Basler Kompaktaten mit den Hussiten (1436). Untersuchung und Edition (Monumenta Germaniae Historica. Studien und Texte. Band 65)*, Wiesbaden, Harrassowitz Verlag 2019; VEVEŘKOVÁ, Kamila: *The Four Articles of Prague within the Public Sphere of Hussite Bohemia. On the 600th Anniversary of Their Declaration (1420–2020)*, Lanham – Boulder – New York – London: The Rowman and Littlefield Publishing Group, Inc. 2021.; COUFAL, Dušan: *Turnaj víry. Polemika o kalich na basilejském koncilu 1431–1433*, Praha: Filosofia 2020.

V Čechách a na Moravě se tak poprvé v dějinách evropského Západu uplatnil model koexistence dvou křesťanských konfesí. Ve vlastních Čechách měli zjevnou většinu kališníci, na Moravě byly poměry přibližně vyrovnané, ale slezská knížectví a Horní i Dolní Lužice bezvýhradně setrvaly u katolického vyznání. Království „dvojího lidu“ proto muselo počítat s dalšími turbulencemi, zvláště s ohledem na postoj papežství, které kompaktáta nikdy výslovně neuznalo. Projevilo se to v roce 1462, kdy papež Pius II. prohlásil kompaktáta za zrušená a trval na jednotě evropského křesťanstva jako podmínce úspěšného boje proti osmanským Turkům. Takzvaná druhá husitská válka, již na obranu kompaktát vedl „husitský“ král Jiří z Poděbrad a jeho stoupenci, přivedla sice český stát na pokraj dezintegrace a definitivně pohřbila jeho velmocenské postavení z časů Karla IV., nicméně potvrdila status quo, který roku 1485 nalezl výraz v kutnohorském náboženském míru, jímž i české katolické stavy plně uznaly závaznost kompaktát pro obyvatele Čech. Tímto aktem, který zároveň otevřel cestu k plnému dobudování struktur stavovského státu, se vlastní husitská epocha uzavřela.¹⁴

V Evropě husitství zůstávalo dlouho nábožensky i církevně osamocené a izolované. Naděje, že by papežství uznalo kompaktáta, se rovnala nule. V této situaci mohutněl husitský mýtus, zrozený v průběhu dvacátých a třicátých let 15. věku. Nacionálně podbarvená představa Bohem vyvoleného a nepočteného českého národa, jenž odolal přesile protivníků a bez ohledu na překážky nadále hájí správnou interpretaci Božího zákona, na nás promlouvá z četných dochovaných pramenů. Není přitom pochyb, že události husitské epochy, výrazně oslabivší pozice německého etnika, vydatně přispěly k posílení českého národního vědomí a k zformování pozdně středověkého českého národa. Nikoliv náhodou se právě na přelomu 15.–16. století začíná v českém lexiku frekventovat pojem *národ*, označující pospolitost spojenou shodným jazykem, společně obývaným územím i společnou minulostí.¹⁵

Nástup velkých evropských reforemací, zvláště luterské, znamenal pro třetí a čtvrtou generaci husitů vzpruhu i satisfakci, přicházející od roku 1517 z dosud nepřátelských německých oblastí. V komparaci s luterstvím se zároveň názorně ukazují historické možnosti i limity husitství. Luterskou reformaci předešlo husitské úsilí, vyrůstající z pozdně středově-

¹⁴ Přehledně ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena: *Velké dějiny zemí Koruny české VI. 1437–1526*, Praha – Litomyšl: Paseka 2007, s. 11–19, 192–272, 403–558.

¹⁵ *Ibidem*, s. 485–488; ŠMAHEL, F.: *Idea národa v husitských Čechách*, s. 283–286.

kých souřadnic, o plných sto let. Proto (pomineme-li nepočetnou Jednotu bratrskou, považovanou zprvu i kališníky za sektu, nikoliv církev) se neodvážilo zpřetrhat organizační svazky s římskou církví a ve shodě s chápáním křesťanského universalismu se snažilo zachovat církevní jednotu, v níž spatřovalo nespornou hodnotu, pokoušeje se o reformu církevního organismu zevnitř. V zásadě tak nikdy nepřekročilo Augustinův názor, že mimo obecnou církev nelze dosáhnout spasení. V evropském kontextu nepočtení husité, jejichž množství se pohybovalo zhruba kolem jednoho milionu osob, ale sotva mohli vnutit západokřesťanské Evropě (počet evropských obyvatel se k roku 1500 odhaduje na 80–100 milionů) svůj program. Martin Luther, vybavený už dobrodiním knihtisku, poučený omyly, jichž se římská církev dopustila v 15. století, a podpořený vlivnými šlechtici, podnikateli i nepřehlednou masou přívrženců, byl radikálnější. Přetřel pouto, které ho pojilo s římskou církví, vybudoval (stejně jako později Jan Kalvín či anglikáni) církev samostatnou a postuloval názor o možnosti dosáhnout ospravedlnění a spásy toliko upřímnou vírou, zprostředkovanou Písmem svatým, a Boží milostí jakožto předpokladem všech dobrých skutků. Mnohá jiná východiska husitského a reformačního myšlení však byla v podstatě shodná: úcta k autoritě Bible, zejména k Novému zákonu, podávání večeře Páně pod obojí způsobou, bohoslužba v národních jazycích, odmítání řeholních řádů, odpor ke svatokupectví a zbohatlé církvi i kritický vztah k obrazům a relikviím v sakrálních prostorech, nejednou přerůstající v obrazoboreckou destrukci.¹⁶ Zvláště u posledního bodu je třeba se zastavit. Právě obrazoborectví vyčítali a stále vyčítají husitům všichni, kterým husitství leží v žaludku. Velkoryse přitom přehlížejí, že ikonoklastické tendence prostupují celými dějinami křesťanství a že kal-

¹⁶ MOLNÁR, Amedeo: *Na rozhraní věků. Cesty reformace*, Praha: Vyšehrad 1985, s. 141–243; MAUR, Eduard: *Konec „demografického středověku“ Evropy*, In: HORSKÁ, Pavla – KUČERA, Milan – MAUR, EDUARD – STLOUKAL, Milan: *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Praha: Panorama 1990, s. 260–263; WERNISCH, Martin: *Evropská reformace*, In: HEROLD, Vilém – MÜLLER, Ivo – HAVLÍČEK, Aleš (edd.): *Politické myšlení pozdního středověku a reformace (Dějiny politického myšlení II/2)*, Praha: OIKOYMENH 2011, s. 402–463; DAVID, Zdeněk V.: *Nalezení střední cesty. Liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*, Praha: Filosofie 2012, s. 57–154; WERNISCH, Martin: *Evropská reformace, čeští evangelíci a jejich jubilea*, Praha: Kalich 2018, s. 11–92; SOUKUP, Pavel: *Kauza reformace. Husitství v konkurenci reformních projektů*, In: RYCHTEROVÁ Pavlína – SOUKUP, Pavel (edd.): *Heresis seminaria. Pojmy a koncepty v bádání o husitství*, Praha: Filosofie 2013, s. 171–217; KAUFMANN, Thomas: *Vykoupení a ztracení. Dějiny reformace*, Praha: Argo 2020, s. 23–259.

vínská reformace byla v tomto směru podstatně důslednější než většina husitských směrů.¹⁷

Stručně řečeno: Husitství má janusovskou tvář. Jednou polovinou se ohlíží do časů gotické zbožnosti, z níž vzniklo, druhou pak hledí vstříc velkým reformacím, jejichž bylo organickým předchůdcem. S tímto historicky specifickým postavením husitské epochy souvisí i v současnosti běžný a rozšířený termín *česká reformace*. Rozumí se jím české reformní úsilí od druhé poloviny 14. století (včetně takzvaných Husových předchůdců, tj. zejména Milíče z Kroměříže a Matěje z Janova, přes vlastní husitství, Jednotu bratrskou a všechny reformační či reformačně orientované církve působící v českomoravském prostoru) až do třicetileté války, resp. do smrti Jana Amose Komenského.¹⁸

Většina českých kališníků nezůstala stranou mezinárodního dění a v roce 1567 dala jasně najevo svou příslušnost k evropské reformaci. Tehdy v reakci na povolení laického kalicha, učiněné papežem Piem IV. v součinnosti se středoevropskými Habsburky ve snaze nabourat silící reformační frontu, zrušili platnost kompaktát jako zemského zákona. Úmluvy mezi husity a basilejským koncilem už neodpovídaly změněným poměrům. Historicky překonaná ujednání nahradila roku 1575 *Česká konfese* jako společné vyznání k reformaci se hlásících kališníků a Jednoty bratrské. Právního potvrzení se však tento dokument dočkal až takzvaným *Rudolfovým majestátem* v červenci 1609. Ani *Česká konfese* nezapřela ducha kompaktát a kutnohorského míru. Jejím základem zůstal princip pokojné koexistence a vzájemné tolerance různých konfesí i princip, že poddaný nemusí zastávat náboženské vyznání své vrchnosti. V porovnání s evropskou reformací, řídící se zásadou „cuius regio, eius religio“ (čí vláda, toho

¹⁷ Z rozsáhlé literatury v obecných souvislostech BESANON, Alain: *Zakázaný obraz, Intelektuální dějiny obrazoborectví*, Brno: Barrister and Principal 2013, s. 67–161. K české situaci především BARTLOVÁ Milena: *Husitské obrazoborectví*, In: HORNÍČKOVÁ, Kateřina – ŠRONĚK, Michal (edd.): *Umění české reformace (1380–1620)*, Praha: Academia 2010, s. 63–70; BARTLOVÁ, Milena: *Pravda zvítězila*, s. 53–272.

¹⁸ Například NODL, Martin: *Česká reformace*, In: HORNÍČKOVÁ, Kateřina – ŠRONĚK, Michal (edd.): *Umění české reformace (1380–1620)*, Praha: Academia 2010, s. 17–33; BUTTA, Tomáš: *Cesty a zápasy české reformace. Historie – teologie – spiritualita*, Praha: Církev československá husitská 2024.

Husitský vojevůdce Jan Žižka a místa paměti s ním spojovaná

Zdeněk Vybíral

V druhé polovině 14. a v prvních desetiletích 15. století evropská společnost procházela významnými změnami, sociálními i politickými, jež se moderním historikům jevily jako příznaky toho, co si zvykli nazývat krizí pozdního středověku. Jakkoli diskuse o platnosti a případné náplni tohoto pojmu není uzavřena, můžeme ke krizovým projevům tohoto období s opatrností přiřadit zejména různé bouře,¹ vzpoury a povstání. Zvláště pokud s sebou nesly dalekosáhlé požadavky na změny v chování a myšlení celých společenských vrstev či na jejich vzájemné vztahy. Mnohé z oněch dramatických, „bouřlivých“ událostí umožnily vystoupit do popředí pozoruhodným osobnostem, které by jinak, v časech mírných a poklidných, dost možná zůstaly skryty za mlhou všednosti. Historické postavy jako Wat (Walter) Tyler, vůdce anglického selského povstání, Michele di Lando, stojící v čele vzpoury florentských česačů vlny ciompi, nebo zdaleka nejznámější Johanka z Arcu, patřily k typu lidových vůdců, kteří se vynořili ze zdánlivě bezdějinného prostoru, aby pronikli do obecného povědomí. V českých dějinách představuje jejich dobu Jan Žižka z Trocnova, kterému také napomohly k zapsání se do historické paměti mimořádné okolnosti husitského hnutí, signalizujícího počátek přerodu středověké české společnosti ve společnost raně novověkou.²

Aktivní dějinnou roli sehrával Jan Žižka jen posledních pět let svého poměrně dlouhého života. Už jen tato skutečnost činí z Žižky mimořádně zajímavý fenomén. Zároveň ale ztěžuje celkové poznání Žižkových životních osudů. Neboť množství a výpovědní schopnost pramenů, jež máme k dispozici, se zmenšují, čím více se vzdalujeme od počátku husitské revoluce. Navíc v Žižkově případě narážejí badatelé na stále potíže s určením,

¹ Staročeské výrazy „búrka“, „vzbúrenie“ byly dobovými prameny hojně používány zejména k popisu revoluční fáze husitského hnutí. Srov. Petr Čornej, Vzbúrenie, búrka, búrka a husitská revoluce. In: RYCHTEROVÁ, Pavlína – SOUKUP, Pavel (edd.): *Here-sis seminaria. Pojmy a koncepty v bádání o husitství*, Praha 2013, s. 111–137.

² Vzhledem k tématu ponecháváme zde stranou úvahu o poměru středověkých východisek vůči novým prvkům modernity v husitské revoluci.

nakolik se dochované prameny skutečně vztahují k jeho osobě. Pokud při zmínkách o něm chybí predikát „z Trocnova“, nemůžeme si být zcela jisti, že se jedná o „našeho“ Žižku. A to i v případě, že se ke křestnímu jménu Jan – psanému v různých pravopisných obměnách ve staré češtině i v latině – pojí zpřesňující dodatek „žizka“, popřípadě „monoculus“. Historik analyzující prameny k Žižkovi a jeho době je tedy nucen postupovat s potřebnou opatrností a raději připustit, že nezřídka pracuje s nejasnými či nejednoznačnými informacemi. Mnohdy nezbyvá, než opustit mizející přímou linii Žižkových osudů a uchýlit se k načrtávání obecnějších rysů a souvislostí jeho epochy a společenské vrstvy, například materiální a mentální svět drobné jihočeské šlechty pozdního středověku. Odtud pak můžeme vyvozovat určité analogie k Žižkovu příběhu a pochopit celkový kontext objasňující alespoň některé motivy Žižkova konání.

Na druhou stranu není nutné propadat gnozeologické skepsi. Jen je třeba přijmout vědomí, že často nelze překročit hranici opodstatněných hypotéz, předpokladů a pravděpodobných možností. Co tedy lze – při vědomí výše naznačených omezení – sdělit o životní dráze Jana Žižky z Trocnova? Jistých, nebo alespoň vysoce pravděpodobných údajů nemáme k dispozici příliš mnoho. Pokusíme se nyní na tomto místě o jejich, pochopitelně stručné, shrnutí jako svého druhu úvod k vlastnímu výkladu o místech paměti spojených s Janem Žižkou.³ Zastavíme se přitom déle jen u některých problematických úseků Žižkovy životní pouti.⁴

Jan, řečený Žižka, se narodil v rodině zemana z Trocnova, pravděpodobně v trocnovském dvorci nebo v jeho okolí někdy kolem roku 1360. Brzy po narození byl pokřtěn, jako místo křtu přichází v úvahu zejména kostel v nedalekém Střížově, kde se ostatně dochovala gotická křtitelnice. Datum Janova narození se odvozuje z prvních písemných zmínek o Žiž-

³ Pokud nebude uvedeno jinak, vychází autor této stati z knih ČORNEJ, Petr, *Jan Žižka. Život a doba husitského válečníka*, Praha 2019; ŠMAHEL, František, *Tábor I. Od počátku osídlení do roku 1452*, Praha 2020; VYBÍRAL, Zdeněk, *Jan Žižka. O tábořském hejtmanu a husitském vojevůdci*, Tábor 2024 (2. nezměněné vydání).

⁴ Podrobnější líčení by se neshodovalo s posláním tohoto textu. Mimo to, zcela postačuje odkaz na výše citovanou biografii z pera Petra Čorneje. Její autor vyčerpал látku natolik poctivě, že lze jen máloco dodat. Snad se podaří najít ještě nějaké nové prameny a s jejich pomocí upřesnit dílčí otázky. Následující badatelské generace budou bezpochyby volit i jiné akcenty při interpretaci předložených faktů, zásadně odlišný obraz Žižkova života však nyní nelze podat.

kovi, jež pocházejí z roku 1378. V obou případech se jedná o listiny právní povahy, kde Žižka vystupuje jako jeden ze svědků, respektive ručitelů stanovených závazků. (V první listině šlo o půjčku 3 kop grošů českých, druhá listina stvrzovala prodej pozemků v Ostrolovském Újezdě.) Aby se mohl platně účastnit podobných transakcí, musel být Žižka tou dobou z hlediska zemského práva již zletilý, tedy zhruba osmnáctiletý.

Má se za to, že ještě v mladistvém věku přišel Žižka o jedno oko. Nevíme ani jak, ani o které. První určitější zprávy o Žižkově úrazu přinesl italský prelát a kronikář Enea Silvio Piccolomini. Ovšem jeho údaje se vyznačují určitou nespolehlivostí, pramenící mimo jiné z ideové předpojatosti vůči „náčelníkovi heretiků“. Ačkoli otázka levého či pravého zraněného oka stále zajímá širokou veřejnost, z hlediska Žižkovy role v husitském hnutí se jedná o nepodstatnou podružnost.⁵ Nanejvýš může sloužit jako podpora vysvětlení Janova přízviska, či spíše přezdívky, tedy Žižka ve smyslu jednooký, případně s poškozeným zrakem.

Asi kolem roku 1380 se Jan Žižka poprvé oženil. Máme-li věřit údajům tzv. krumlovského nekrologia,⁶ v následujících letech Žižka ovdověl a znovu vstoupil do manželského svazku. Obě jeho ženy se dle nekrologia jmenovaly Kateřina. Nekrologium, tedy záznamy o zemřelých ve vztahu k františkánskému klášteru v Českém Krumlově, obsahující rovněž předpisy zádušních mší za donátory kláštera, udává ještě Žižkova otce Řehoře a matku Janu (Johanu). Jako v mnoha dalších případech, ani zde nepanuje úplná jistota, zda se opravdu jedná o „našeho“ Žižku.

Dalo se očekávat, že pro nově založenou rodinu se trocnovský zeman snažil najít pevnější ekonomické základy. Tím spíš, že z jednoho ze dvou manželství se narodila Žižkovi dcera. Avšak Žižka trocnovský dvůr s příslušnými polnostmi ve svém vlastnictví nakonec neudržel. Hospodaření na málo úrodném kousku půdy nejspíše nebylo snadné. Navíc asi neodpovídalo Žižkově povaze trpělivě se starat o nejisté živobytí v nevzrušivém,

⁵ Připustíme alespoň, že tato záležitost má rovněž souvztažnost s odborným bádáním nad vývojem Žižkovy ikonografie. Na rozdíl mezi laickou a odbornou veřejností v hodnocení tohoto dílčího problému upozorňoval František Šmahel ve studii Záhady dvou Žižků a Žižkova věku, *Husitský Tábor* 3, 1980, s. 5–50. Zde i další podrobnosti k možnému datu Žižkova narození a k dalším údajům o jeho rodině a mládí.

⁶ Originál nekrologia je chován v Národní knihovně v Praze, oddělení rukopisů a starých tisků, pod signaturou XIV B 15, folio 23r.

jednotvárně se opakujícím cyklu zemědělského času. Žižkovi jeho úlohu správce zděděného majetku jistě neulehčila ani morová epidemie, která na jih Čech dolehla někdy v letech 1380–1381. Už v roce 1384 prodal trocnovský Jan pozemky své (nejspíš první?) ženy.

Jednalo se zřejmě o poslední alespoň trochu významnou držbu nemovitosti v Žižkových rukou. Zároveň tím na dalších dvacet let končí jakékoli nezpochybnitelné zprávy o jihočeském šlechtici. Pokusy zaplnit vzniklou prodlevu kombinacemi o působení Jana Žižky kdesi v cizině, například na dvoře burgundských vévodů, prozatím zůstávají kvůli nedostatku pramenných svědectví právě jen pokusy.⁷ S jistou mírou opatrnosti lze alespoň připustit Žižkovu krátkou službu u Jindřicha III. z Rožmberka někdy na samém počátku 15. století. Pokud tomu tak bylo, pak se Žižka s Rožmberkem nerozešel v dobrém. Nejdříve od roku 1405 zastihují pramenná svědectví Žižku v bojových bratrstvech, zejména v jihočeské skupině Matěje Vůdce, označované často také jako lapkovská družina.⁸

Tato kapitola Žižkova života dodnes vzbuzuje snad největší emoce. Obtížně se s ní vyrovnávají jak obdivovatelé pozdějšího husitského vojevůdce, tak jeho kritici. Z hlediska prvních jde o „nepatřičnou“ skvrnu na pověsti národního hrdiny. Druhý tábor zase přesprávil zdůrazňuje násilné skutky Žižkovy, které měly začít v onom „lapkovském“ období a vyvrcholit v prvních letech husitských válek.⁹ Pro pochopení Žižkovy osobnosti je smysluplnější zamýšlet se nad Žižkovou účastí v bojových bratrstvech strážlivě a bez emocí, s přihlédnutím k podmínkám doby.

⁷ Možnost Žižkova působení ve službách burgundských vévodů rozvíjí, byť s kritickou opatrností, francouzský historik Bertrand Schnerb, Jehan Susque – panoš z Českého království na vévodském dvoře v Burgundsku, *Jihočeský sborník historický* 89, 2020, s. 5–24.

⁸ Údaje o Žižkově „lapkovské“ kariéře se opírají především o jihlavské a rožmberské popravčí knihy, u nichž však vyvstává velký problém v podobě naprosto nejasné chronologie zápisků. Oba tyto prameny se dočkaly moderního edičního zpracování: HOFFMANN, František (ed.): *Popravčí a psanecké zápisy jihlavské z let 1405–1457*, Praha 2000; KALNÝ, Adolf (ed.): *Popravčí kniha pánů z Rožmberka*, Třeboň 1993.

⁹ Kupodivu právě tuto interpretační polohu zvolil Jaroslav Konáš, autor zatím poslední žižkovské biografie pod názvem *Důvěrná zpráva o Janu Žižkovi z Trocnova*, České Budějovice 2023, jež prezentuje Žižku jako bezcharakterního krvelačného násilníka. Rázem se tak ocitnul prakticky o tři sta let zpět – na pozicích katolické propagandy barokní éry.

Církev československá husitská a Jan Žižka 1920–1945 (Od kritiky J. Pekaře k Františku M. Bartošovi)

Jaroslav Hrdlička

Vznik Církve československé husitské (CČSH) byl 8. ledna 1920 realizován jako církevní rozkol odvíjející se od přelomového zasedání Klubu reformních kněží. Teolog a později patriarcha František Kovář v přednášce svým meziválečným studentům – bohoslovcům uvedl, že byla toho dne založena formálně, protože „*ideově (...) vlastně již existovala*“.¹ CČSH se vynořila z krize římsko-katolického prostoru, obrozencko-nacionalistických nálad doby, jako jeden z projevů staletých snah o reformu západní církve a křesťanského formování české společnosti. Tuto skutečnost poprvé v CČSH vyjádřilo prohlášení *Národu československému!*, zveřejněné v předních českých periodikách 11. ledna 1920, v periodiku CČSH *Právo národa* o několik dnů později. Jeho autorem byl dr. Karel Farský.² Ten zde z mnoha českých duchovních tradic uvedl pro novou církev jako stavební cyrilometodějskou, husitsko-českobratrskou a nepřímou obrozeneckou. CČSH prohlášením od počátku vstoupila do procesu vtělení husitství do svého myšlenkového vývoje. Do české reformační tradice pro zakladatele CČSH podstatně patřil i příběh vojevůdce Jana Žižky.

Když Farský prohlášení připravoval, byl přesvědčen, že v českých dějinách 15. století působili lidé mravně opravdoví i bezzásadoví. Dějiny chápal jako postup událostí formovaných lidským hříchem a směřováním křesťanů k hodnotově opravdovému životu, spáse, věčnosti s Bohem. Farský se domníval, že v konkrétním čase i prostoru se v českých dějinách 15. století cíleným úsilím podařilo překročit dobový úpadek západní církve a realizovat její časově omezenou opravu. Těmi, kdo o to v Čechách v 15. století

¹ KOVÁŘ, František: *Psychologické podmínky vzniku CČS. Poznámky z přednášek konaných v bohoslovecké koleji CČS v roce 1927/28 a vydaných studujícími čs. bohosloví v Dejvicích*, 1929, s. 18.

² Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské Praha (ÚAM CČSH Praha), fond K. Farský, K 40/331, č. j. 125/1947, *Rukopis provolání Národu československému!*. Text podepsali Bohumil Zahradník Brodský, ThDr. Karel Farský, Gustav A. Procházka a Ferdinand Stibor; *Národu československému!*. In: *Právo národa*, roč. 3, č. 2, 1920, s. 1. Vyšlo 15. ledna 1920.

především usilovali, mu byli M. Jan Hus, Jan Žižka, Jiří z Poděbrad a další.³ S tímto rozpoznáním souviselo i teologovo rozhodnutí proměnit v roce 1920 v Čechách tradiční formu církve v novou. Nebyl sám.

Bez orientace v tomto zacílení zakladatelů směrem k nové církvi, po jejím vzniku zaujal kriticky odmítavé stanovisko k CČSH přední český historik Josef Pekař. Ten českou veřejnost oslovil v periodiku Národní politika v novinovém článku **O nové církvi československé**, vydaném 13. ledna 1920. Zatímco hodnocení české reformace i Žižky se u tohoto historika složitě vyvíjelo po velkou část jeho života, jeho posouzení vývojových možností CČSH je činem spjatým s počátkem jejích dějin. Historik v krátkém článku zhodnotil vznik nové církve, o níž se základní informace dozvěděl z prohlášení *Národu československému!*, jako vývojově destabilizující pro mladou a dosud nepevnou Československou republiku. Podle Pekaře vznik CČSH mohl reálně poškodit československé politické vztahy s katolickým Polskem a Francií a k prospěchu Němců a Maďarů zemi vnitřně oslabit. Zpolitizovaný protikatolický zápas v zemi mu mohl narušit vztah Slováků k nové republice a prohloubit ideovou diferenciaci československé společnosti. Nová církev se podle historikova odhadu v sekularizované společnosti nebude umět prosadit, a to i pro svou náboženskou mělkost a povrchnost věroučných principů. Pekař se v článku nedotýká nijak podstatně dějin husitství či Jana Žižky, Husa zde však zmiňuje s úctou.⁴

Na Pekařův článek o CČSH reagoval rozsáhlou odpovědí jeden z předních zakladatelů církve Emil Dlouhý-Pokorný (1867–1936), a to v církevním periodiku Právo národa, pozdějším Českém zápase. V jejím úvodu Pekařův článek označil jako zaměřený na to, aby CČSH v zárodku zničil. Odpověď datoval k 25. lednu 1920 a spojil autorsky s výborem Církve

³ FARSKÝ, Karel: *Náboženství v národě Československém*, Praha: Svaz národního osvobození, 1924, s. 18–23.

⁴ PEKAŘ, Josef: O nové církvi československé. In: *Národní politika*, roč. 38, č. 13, 1920, s. 1. Vyšlo 13. ledna 1920. „Provolání dovolává se také svatého mučedníka kostnického – snad aby zlákal nevědomé, ale připomnělo vědoucím, že mezi tím, co chtěl a jak jednal Hus, a mezi duchem a vznikem „Provolání“ je propast nepřeklenutelná. Co myslil Jan Hus, bylo opravdu „z života čistého, z rodu královského.“; KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře První republiky (1918–1938)*, Díl první: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929), Praha: Libri, 2003, s. 318.

československé, jehož členem byl.⁵ Zvolil cestu přetištění Pekařova článku a postupného odmítavého vyjádření se k jeho jednotlivým částem. V odpovědi dokázal využít i některé myšlenky K. Farského. Řada argumentů odpovědi E. Dlouhého-Pokorného se promítla i do jeho pozdějších textů o J. Pekaři.

Tento historik, přestože se mu v jeho odhadu vývoje CČSH jednalo prvotně o mezinárodní i vnitřní stabilitu československého státu, a nikoliv o novou církev, začal být teology i publicisty církve vnímán jako církvi nepřátelský.⁶ Dvě generace CČSH k němu zaujímaly postoje nevyhýbající se jednostrannostem a předsudkům, jež si nezasloužil. Ty se týkaly i Pekařova pojetí husitství, Jana Žižky a důsledků Bílé hory 1620.

Přelomovým událostem českých dějin 15.–17. století se v CČSH ve vztahu k Pekařovi i dále publicisticky věnoval Emil Dlouhý-Pokorný.⁷ S apologetickým odhodláním, aniž by si byl zcela uvědomil, v čem Pekař navazuje na pojetí národních dějin F. Palackého, odmítal mnohé z jeho pochopení cest české reformace i dějin před a po bitvě na Bílé hoře.⁸ Z druhé generace nové církve se Pekařovu pojetí českých dějin a vztahu tohoto historika k CČSH věnoval v rozsáhlém nekrologu na podstatně vyšší vzdělanostní úrovni dnes již pozapomenutý historik PhDr. Viktor Šinták (1906–1979). Pozornost věnoval pojetí českých dějin u F. Palackého, T. G. Masaryka a J. Pekaře. Zhodnotil Pekařovu periodizaci českých dějin a jeho pojetí husitské revoluce. S odstupem se věnoval i Pekařovu hodnocení CČSH

⁵ Odpověď k pastýřskému listu ne p. arcib. dra Kordače, ale p. univ. profesora dra Pekaře, uveřejněnému ne v arcibiskup. Ordinariátním listě, ale v jeho filiálce „Národní politice“. In: *Právo národa*, roč. 3, č. 3, 1920, s. 1–5. Vyšlo 1. února 1920; RŮŽIČKA, Veleslav: Organizační vývoj ústředních orgánů Církve českomoravské do 9. ledna 1921. In: *Náboženská revue*, roč. 13, č. 4, 1941, s. 242–247. E. Dlouhý-Pokorný byl od 8. ledna 1920 členem výboru ústředí nové církve. Ten začal zasedat o den později; MAREK, Pavel: *Emil Dlouhý-Pokorný. Život a působení katolického modernisty, politika a žurnalisty*, Brno: CDK, 2007, s. 326.

⁶ KOVÁŘ, František: *Deset let československé církve*, Praha, ÚR CČS, 1930, s. 36.

⁷ ÚAM CČSH, fond Korespondence E. D. Pokorný, A IV-6, inv. č. 306, Rostislav J. Stejskal-Emilu Dlouhému-Pokornému, *pohlednice z 14. března 1922*. V přednáškách i na základě studia děl historiků Gollovy školy.

⁸ DLOUHÝ-POKORNÝ, Emil: *Germanisace čsl. národa*, Praha: Blahoslav, 1930, s. 6–24; Týž: Spor o smysl našich dějin. In: *Náboženská revue*, roč. 1, 1929, č. 1–4, s. 22–26, 68–71, 131–134, 160–164. Pekařův článek o CČSH z roku 1920 připomenul E. Dlouhý-Pokorný na s. 71, jeho Žižku odmítl na s. 160–162.

z počátku roku 1920. Upozornil církevní veřejnost, že nelze odhadnout, do jaké míry historik svým vystoupením počáteční rozvoj církve omezil. Konstatoval, že i přes své odmítavé stanovisko se Pekař mezi válkami dočkal růstu ČČSH, který lze spojit s Prozřetelností Boží.⁹ Pod vlivem svých učitelů, historiků Gollovy školy, si Šinták uvědomil, že reformace v české historiografii 19. a první poloviny 20. století nehraje jen úzce konfesní, ale také politickou, kulturní a sociálně-společenskou roli. Pekaře jako historika proto dokázal pochopit mnohem objektivněji než bojovný E. Dlouhý-Pokorný.

Je zajímavé, že vůči ČČSH mezi válkami kritický novinář Ferdinand Peroutka takto odmítavě v nové církvi vnímán nikdy nebyl. Své hodnocení ČČSH psal s odstupem let a nikoliv v nejzranitelnější fázi jejího vzniku. Zatímco Pekař psal o budoucnosti nové církve, Peroutka již hleděl ve svém díle do jejich prvních let, tedy do minulosti.¹⁰

Jaký byl vztah obou prvních generací teologů meziválečné ČČSH k postavě Jana Žižky? Ten byl podstatně utvářen vlivy Františka Palackého, jeho interpretů Václava V. Tomka, Ernesta Denise a jejich žáků. Pro Palackého se stal Žižka radikální silou politického i konfesního vývoje v zemi. Tato dějinná koncepce se stala důležitou složkou politického a národního programu české společnosti, určující i díla historikových pokračovatelů, především Tomka. Ten v husitství viděl, spolu s Palackým, jednu z největších epoch českých dějin, a Žižku hodnotil jako státoprvního politika a vojevůdce.¹¹ ČČSH v mnohém vstřebala Palackého pojetí husitství, ale za svůj přijala i Tomkův obraz Žižky, který vyhovoval jejím národním snahám i cíli upevnit si konfesní postavení v meziválečné Československé republice. Pochopení Žižky v ČČSH je neseno polaritami: nepravá a pravá autorita, nepravá a pravá svoboda, katolický – nekatolický, chudý – bohatý, německý – slovanský, Západ – Východ, ale i propojením české otázky husitství s dějinami střední Evropy. Nositelem a hybatelem dějin je zde

⁹ ŠINTÁK, Viktor: Prof. Pekař a čsl. církev. In: *Náboženská revue*, roč. 9, č. 1, 1937, s. 1–8.

¹⁰ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu. III., 1920*, Praha: Lidové noviny, 1991, s. 894–903.

¹¹ ČORNEJ, Petr: *Spory o Jana Žižku 1424–2024*, Litomyšl: Spolek za záchranu rodného domu Jana Zrzavého v Okrouhlici, 2023, s. 50–52, 55; ČORNEJ, Petr: *Husité na Žižkově. Pomíjivá paměť pražské periferie*, Praha: Paseka, 2023, s. 173.

Katedra církevních dějin a Stolice pro studium husitské doby a dějin husitství na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze pod vedením profesora Miloslava Kaňáka

Bohdan Kaňák

Po převzetí moci v roce 1948 usiloval totalitní stát o ovládnutí všech oblastí společenského života Československa. Součástí tohoto úsilí bylo také omezení nezávislosti křesťanských církví. Stalo se tak pomocí tzv. církevních zákonů č. 217/1949 Sb. a č. 218/1949 Sb. ze 14. 10. 1949. Na jejich základě do druhé poloviny 50. let koordinoval a realizoval veškerou církevní politiku v Československu Státní úřad pro věci církevní (SÚC), jenž byl úřadem s působností ministerstva.¹ Na církevní zákony navazovala v roce 1950 i regulace bohosloveckého školství, jejímž prostřednictvím získal totalitní stát nad všemi teologickými fakultami v republice rozhodující kontrolu. Nejprve byly dvě české katolické teologické fakulty na základě zákona č. 58/1950 Sb. vyňaty ze svazku Karlovy univerzity v Praze a Palackého univerzity v Olomouci.²

Vládním nařízením č. 112/1950 Sb. ze 14. 7. 1950³ byla pak původní Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká (HČEFB), ve které měla Církev československá již svoji sekci pedagogů, rozdělena na dva nové subjekty – Husovu československou bohosloveckou fakultu v Praze (HČBF) a Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu v Praze (KEBF). Na základě zmíněného vládního nařízení bylo na území Československa zřízeno celkem šest samostatných bohosloveckých fakult od Prahy, přes Litoměřice, Bratislavu až po Prešov. Kromě HČBF se jednalo o českou a slovenskou římskokatolickou fakultu, českou evangelickou (KEBF), slovenskou evangelickou (augšpurského vyznání) a pravoslav-

¹ Zákon, kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní, č. 217/49 Sb.; Zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností, č. 218/49 Sb.

² Podle § 33 a 34 Zákona o vysokých školách, č. 58/1950 Sb. Římskokatolická Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci byla zároveň v roce 1950 zrušena.

³ Podle § 2 Vládního nařízení o bohosloveckých fakultách, č. 112/1950 Sb. Česká římskokatolická teologická fakulta ještě zprvu sídlila v Praze, v letech 1963–1990 pak v Litoměřicích. V letech 1968–1974 také existovala její pobočka v Olomouci, která navazovala na tamější zrušenou fakultu.

nou fakultu. Do těchto fakult byla soustředěna výchova bohoslovců všech vyznání.⁴ Protože byly vyňaty z pravomoci Ministerstva školství, musely přijmout nižší status než ostatní vysokoškolské korporace. Tak se dostaly všechny teologické fakulty v republice na stejnou nesvéprávnou úroveň a zejména po stránce hospodářské i personální byly podřízeny přímé kontrole totalitního státu.⁵ Tuto kontrolu vykonával stát v prvních letech existence transformovaných teologických fakult právě prostřednictvím SÚC, zřízeného již zmíněným zákonem č. 217/1949 Sb.⁶

Od června roku 1950 jednala příslušná grémia Církve československé o organizaci a personálním zabezpečení připravované fakulty.⁷ Ačkoliv bylo zřejmé, že nová fakulta bude existovat pod kuratelou státního superúřadu pro církevní záležitosti, znamenal na druhé straně vznik vlastního vysokoškolského teologického učiliště splnění vize, o kterou usilovala církev po celé dosavadní třicetileté období své existence.⁸ Organizační struktura fakulty byla církví velkoryse koncipována do sedmi kateder, z nichž některé se ještě dělily na několik stolic. Teologické vědy měly být vyučovány na Katedře systematické teologie, Katedře biblické teologie, Katedře praktické teologie, Katedře sociální teologie a Katedře církevních dějin. O povinné ideologické vzdělávání duchovních v duchu marxismu se ovšem měly starat Katedra teorie náboženství a Katedra společenských nauk. Kromě toho bylo teologické vzdělání doplňováno řadou lektorátů zaměřených například na jazykové kurzy, církevní umění, církevní zpěv či pomocné vědy historické. Církev zá-

⁴ KAŇÁK, Miloslav: Čtvrtstoletí vzniku Husovy čs. Bohoslovecké fakulty a stručná historie ostatních bohosloveckých fakult v ČSSR. In: *Theologická revue (ThR)* 9, 1976, č. 4, s. 98–102; SALAJKA, Milan: Úsilí CČS(H) na poli fakultní teologické práce a bohosloveckého vzdělávání (2). *ThR* 20, 1987, č. 2, s. 38.

⁵ HAŠKOVÁ, Markéta a kol.: Historický vývoj výuky husitské teologie. In: *Universitas Carolina Pragensis. Seznam přednášek Husitské teologické fakulty*. Praha 1990, s. 5–6; Vládní nařízení č. 112/1950 Sb., § 4.

⁶ ČERNÝ, Pavel: *Malý slovník církevně politické a náboženské terminologie*. Praha 1981, s. 173–174.

⁷ HRDLÍČKA, Jaroslav: *Patriarcha Dr. Miroslav Novák. Život mezi svastikou a rudou hvězdou*. Brno 2010, s. 120–121.

⁸ KAŇÁK, Miloslav: Deset let Husovy československé bohoslovecké fakulty. In: *NR* 31, 1960, č. 6, s. 245.

⁹ Národní archiv (NA), fond Státní úřad pro věci církevní 1949–1956, (NAD 852), inv. č. 144, karton 123, *Zápis o pracovní poradě bratří navržených Ústřední radou CČS k jmenování profesory HČBF z 30. 8. 1950*; SALAJKA, M.: Úsilí CČS(H) na poli fakultní

roveň navrhla adepty na vysokoškolské pedagogy, asistenty a aspiranty.⁹

Většina členů z politicky zaměřených kateder na HČBF ovšem během několika let církev opustila, protože ze svého zorného úhlu viděla pro sebe perspektivnější uplatnění v sekulární sféře.¹⁰ Dalším faktorem, který poněkud uvolňoval politické školení bohoslovců, byla skutečnost, že po zrušení SÚC v roce 1956 byl dozor nad církvemi svěřen Církevnímu oddělení Ministerstva školství a kultury. Od roku 1969 po federalizaci Československa pak byly k tomuto účelu zřízeny Sekretariáty pro věci církevní na příslušných Ministerstvech kultury v České a Slovenské socialistické republice.¹¹ Kultura vždy představovala složitou a pestrou oblast života společnosti, a tak se příslušná ministerstva nemohla na náboženskou problematiku zaměřovat tak intenzivně jako bývalý aktivistický SÚC. V roce 1959 proto již politickou výuku na HČBF zabezpečovala jen nevelká Katedra praktických otázek lidové demokracie.¹²

Protože hlavním tématem této naší studie je působení Katedry církevních dějin, zaměříme se nyní speciálně na její činnost. Spolu s ostatními církví navrženými vysokoškolskými pedagogy, kteří se v září roku 1950 na HČBF ujali vedení svých kateder, byl také jmenován vedoucím Katedry církevních dějin profesor ThDr. Miloslav Kaňák.¹³ 27. 11. 1950 se konala ustavující schůze této katedry za účasti profesora M. Kaňáka, lektora ThDr. Václava Kadeřávka¹⁴ a asistenta Jaroslava Kučery.¹⁵ Pracovníci katedry stanovili základní hlediska problematiky výuky dějin. V zápisu ze schůze bylo uvedeno, že církevní dějiny nejsou jen teologický obor, ale mají i společensko-politický rozměr. V duchu hesla „historia – magistra

teologické práce, *ThR* 20, 1987, č. 2, s. 38–39; HRDLIČKA, J.: *Patriarcha Dr. Miroslav Novák*, Brno 2010, s. 121–122.

¹⁰ KAŇÁK, M.: Deset let. In: *NR* 31, 1960, č. 6, s. 245–246.

¹¹ HRDLIČKA, J.: *Patriarcha Dr. Miroslav Novák*, Brno 2010, s. 121; ČERNÝ, P.: *Malý slovník*, Praha 1981, s. 163–164.

¹² KAŇÁK, Miloslav: Zpráva o činnosti Husovy československé fakulty bohoslovecké v Praze za akademický rok 1958/59. In: *NR* 31, 1960, č. 1, s. 37.

¹³ JINDRA, Martin – SLADKOWSKI, Marcel (eds.): *Biografický slovník Církve československé husitské*. (Dále *Biografický slovník*). Praha 2020, s. 211–213, ThDr, PhDr. Miloslav Kaňák (*1917–†1985).

¹⁴ JINDRA, M. – SLADKOWSKI, M. (eds.): *Biografický slovník*, s. 205.

¹⁵ Jaroslav Kučera (*1928 v Praze), studium na HČBF zahájil v roce 1951. V roce 1954 studium přerušil a neukončil. SALAJKA, Milan (edd.): *Husitské bohosloví*. Ročenka 1995. Praha, Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1995, s. 47.

vitae“ poskytují poučení nejen o minulosti, ale též o přítomnosti a budoucnosti. Dále bylo zdůrazněno, že církevní dějiny mají být jedním ze základních odborných předmětů bohoslovecké výuky. M. Kaňák pak referoval o věcném rozdělení výuky na dějiny všeobecné, dějiny české a metodiku historické práce.¹⁶ HČBF byla ke studiu husitské problematiky předurčena již od svého počátku svým názvem. Církevní dějiny byly příhodnou základnou pro rozvíjení husitského bádání, které z pohledu totalitního státu reprezentovalo vhodný ideový program a činilo tak existenci teologické fakulty v sekulárním prostředí přijatelnou. Pod takovým krytím se mohly nenápadně rozvíjet i ostatní teologické obory.

V souladu se zmíněným programem byla 19. 2. 1951 rozhodnutím SÚC pod čj. 1668/50–I/1 zřízena na HČBF v rámci Katedry církevních dějin Stolicе pro studium husitské doby a dějin husitství. Vedením a organizací přípravných prací, spojených se zřízením této stolicе, byl pověřen vedoucí katedry církevních dějin M. Kaňák.¹⁷

Zřízení zmíněné stolicе způsobilo, že problematika husitství se v následujících letech stala profilující tematikou Katedry církevních dějin. V tomto duchu též katedra rozvinula svoji činnost. Výklad „Hospodářské, sociální a náboženské předpoklady husitské revoluce“ byl zařazen do rámce fakultních přednášek v letním semestru 1950–1951. Pro veřejnost byl zároveň ze strany HČBF zahájen „Cyklus přednášek z dějin husitství a husitské revoluce“. Mezi přednášející odborníky se kromě fakultních pedagogů podařilo získat i historiky z jiných církví, k nimž patřili v prvé řadě evangelíci František Michálek Bartoš a Amedeo Molnár.¹⁸ Dalšími přednášejícími byli například vysokoškolský pedagog z Univerzity Karlovy, hudební vědec Mirko Očadlík, pracovnice pražské Veřejné a univerzitní

¹⁶ V duchu dobového výkladu dějin zde též nesměla být opomenuta potřeba poučení bohoslovců o „zákonitostech společenského vývoje“. Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (dále ZAO – SOKA OL), fond Kaňák Miloslav, prof. PhDr. ThDr. 1917–1985, (NAD 3452), neuspořádáno, Husova československá fakulta bohoslovecká (dále HČFB): Zápis z ustavující schůze Katedry historie HČBF ze dne 27. 2. 1950.

¹⁷ ZAO – SOKA OL, fond Kaňák Miloslav, (NAD 3452), HČFB: Zpráva o činnosti stolicе pro studium husitské doby a dějin husitství ... ke dni 30. 9. 1951, s. 1.

¹⁸ ŠMAHEL, František: *Husitská revoluce. I. Kořeny české reformace*. Praha 2023, s. 38–39, 63–64.

Žižka a Chelčický

Pojetí násilí v husitství mezi Janem Žižkou, Petrem Chelčickým a „anděly z nebe poslanými“

Jan Rokyta

Charakteristika husitství v sobě obsahuje spor, týkající se možnosti uchopení celého husitského hnutí a jeho zařazení do určitého interpretačního rámce. Zdůrazňované aspekty se však budou mnohdy týkat jednoho proudu husitství a jeho uvažování. Popřípadě bude jeden aspekt zdůrazněn jako výchozí interpretační klíč, a to včetně upozadění historických rozporů. Příkladem může být právě problém násilí a jeho legitimacy, nabývající ohledně husitství citlivého rozměru. Předkládaná studie se nebude snažit hledat jednoduchý interpretační rámec, ale zaměří se na to, jak se ve svých jednotlivých proudech husitství vztahovalo k problematice násilí a jeho legitimacy. Zdůrazněny budou dvě důležité postavy a jeden myšlenkový proud. Jedna z postav, Petr Chelčický, stojí vlastně na okraji myšlenkového spektra husitství, kde tvoří vzhledem k násilí samostatný impuls směřující k absolutnímu pacifismu, odmítajícímu v individuální rovině jakékoliv násilí, byť na obranu sebe nebo hlavního programu husitství, a to nápravy církve a praxe přijímání pod obojí. V historické perspektivě pak ovlivní Jednotu bratrskou ve své prvotní fázi.

Na druhé straně spektra jsou husitští radikálové ve svém chiliastickém období, kde legitimizace násilí se odehrává na základě chiliasmu, nevztahuje se k církevní tradici a postava Krista a chápání prvotní církve se odehrává pod prizmatem specifické interpretace Písma. Střed celého spektra tvoří vojevůdce Jan Žižka, jeho specifická motivace vzhledem k násilí a dále normování násilí.

V prvotní fázi husitství není s násilím jako s prostředkem obrany, ať již Boží pravdy nebo církve, popřípadě komunity zastánců pravdy Boží, vůbec počítáno. Předchůdci husitství, kteří české opravné hnutí inspirovali, s násilím a válkou jako s nástroji církevní obnovy vůbec nepočítali. Obdobně se Hus spoléhá především na boj duchovní a ve svém kázání *De pace* nadřadil mír Kristův nad mír světa, často spočívající jen na zájmové

dohodě.¹ Podobným způsobem uvažuje Matěj z Janova, který jako hlavní znak vyvolenosti a inspirovanosti Kristem identifikuje mírumilovnost a svazek bratrské lásky.² Obraz Krista v pojetí Matěje z Janova je mírumilovný a odpouštějící.

V husitství potom nacházíme ve vztahu k násilí a vůbec k myšlence možné legitimacy násilí varianty uvažování:

1. Předchůdci a inspirátoři husitství, u nichž válka není řešením problémů církve, a to ani v obranné rovině.
2. Navázání na tradiční normativitu ohledně vedení války, která se objevuje jako integrální součást křesťanského uvažování o násilí a válce. Příkladem je Michal Pražský a jeho spis *O vládě knížat*. Objevuje se zde určitý prvek patriotismu.
3. Navázání na tradiční uvažování o normování války a násilí, kde části starocírkevní tradice jsou brány jako závazné. Samotná biblická motivace pro násilí, vycházející z přítomní a doslovné interpretace Písma, je odmítnuta. Starozákonní texty, věnující se válce, nejsou chápány v historickém smyslu, ale jako alegorie války, kterou vede člověk se svými vášněmi. Příkladem je Jakoubek ze Stříbra.
4. Striktní pacifismus založený na biblickém základu a specifické interpretaci Písma. Delegitimizuje pojetí světské moci a její postavení ve společnosti. Představitelem je Petr Chelčický. Objevuje se dále v myšlení Jednoty bratrské v jejím prvním období.
5. Chápání války a násilí v pojetí Jana Žižky. Odstoupení od středověkých konvencí vztahujících se na pojetí vedení války, ale dodržení tradičních zásad šlechtické cti, například při uzavírání a dodržení míru. Motivace je chápána jako biblická, avšak v podobě biblických postav. Samotný bližší vztah k chiliasmu, přítomní a doslovné interpretaci Písma, jako motivaci je v spekulativní rovině.

¹ ŠMAHEL, František: *Svoboda slova, svatá válka a tolerance z nutnosti v husitském období*, *Český časopis historický*, 1994/4, s. 658.

² Matěj z Janova, *Výbor z Pravidel Starého a Nového zákona*, Blahoslav, Praha 1954, s. 78.

První okraj myšlenkového spektra ve vztahu k násilí. Petr Chelčický.

Petr Chelčický je pravděpodobně myšlenkově nejoriginálnější postavou českého reformního hnutí, ačkoliv spíše by se hodilo mluvit o spisech jemu přiřítaných. Nejznámější teorie, pocházející z pera F. M. Bartoše, spojuje osobu Chelčického s drobným zemanem Petrem Záhorkou.³ Argumentem byla lokální spojitost, stejné křestní jméno a to, že po roce 1424 nejsou o Petru Záhorkovi žádné zmínky. Na úskalí Bartošovy hypotézy upozornil V. Chaloupecký. Jméno „Petr Záhorka“ se 30. března 1424 objevuje mezi zemany, zaručujícími se za smlouvu táborského hejtmána Jana Smilka z Křemže s panem Kunátem ze Sulevic na Vimperku.⁴ V době, kdy Chelčický již žije v ústraní, podle svých spisů radikálně změnil své názory, myšlenkově se rozejde s tábority, se podle této teorie objevuje jako garant smluvního vztahu šlechty. Traktát *O trojím lidu*, v němž Chelčický velice silně dává najevo své sociální názory, má dataci do dvacátých let 15. století. Problematickým na hypotéze Chelčický-Záhorka je samozřejmě psychologický rozměr, kdy se člověk, vychovaný ve šlechtickém pojetí cti a podobě společnosti, radikálně rozejde se všemi dosavadními měřítky, v nichž byl vychováván, aby se k nim potom hypoteticky vrátil. Při přihlédnutí k Chelčického odporu vůči světským soudům vyvstává nad hypotézou Chelčický-Záhorka otazník. Jestliže nebude objeven nový pramenný materiál, zůstane nám identita Chelčického ve svém důsledku neznámá.

Důležitým bodem Chelčického myšlení je nauka o církvi. Chelčického pojetí spásy a ospravedlnění je neinstitucionální, přísně individuální a založené ve své podstatě na skutcích a lidském uvědomění si Boží milosti. Spása pro člověka záleží z viditelného hlediska, jako možnost rozhodnutí se mezi Bohem a satanem, pouze na člověku samotném. Člověk má podle Chelčického možnost aktivně naplnit Boží zákon, který je mu všelidskou a všeobecně známou normou. Pravá církev je pro něj společenstvím vyvolených ke spáse, přičemž v pojetí spásy překračuje nejenom pojetí Viklefovo, ale i Husovo. Ideální podoba církve je mu dána v církvi apoštolské. Neexistuje však jakákoliv možnost historické aktualizace a ztotožnění se s ní.

³ BARTOŠ, František, M.: *Kdo byl Petr Chelčický?*, Tábor 1946, s. 4–5.

⁴ CHALUPECKÝ, Václav: *Zprávy, Český časopis historický* 48–49, 1947–1948, Praha 1949, s. 481–482.

Pro Chelčického neexistuje konkrétní historická návaznost a pokračování společenství s církví prvotní jako například v myšlení valdenských.

Myšlenkově nejoriginálnější je Chelčický ve svých analýzách charakteru světské moci a s ní spojeným násilím a válkou. Nerozlišuje mezi osobním, individuálním násilím a válkou. Obojí má jednu a tutéž podstatu. Stejným způsobem však pohlíží i na společenské uspořádání. Chelčickému nejde o pouhé popření společenské teorie trojího lidu, ale o otázku legitimacy. Protože lidé odmítají možnost Boží vlády nad sebou, Bůh dopouští světské panování nad nimi. Pouze díky lidskému odmítnutí Boží vlády je světská moc legitimní.⁵ Její podstatou ale stále zůstává násilí a nic jiného než násilí nedokáže vyplodit.⁶ Ke spáse nebo obrácení žádného člověka světská moc přivést nemůže z důvodu své vlastní podstaty. Chelčický odmítá myšlenku části české reformace, tvrdící v návaznosti na Viklefa, že světská moc se může podílet na nápravě církve.

Násilný střet se světskou mocí, vzpouru a přetvoření společnosti pomocí násilí odmítá. Společnost a člověka je možné napravit, ale pouze pokojnou cestou evangelia, osobní nápravou každého jednotlivce. Boj mu není nikdy ospravedlnitelným prostředkem a zůstává bytostným pacifistou.

Prvním zdrojem jeho pacifismu je interpretace Písma podle zákona Božího. Chelčického interpretace nepojímá Písmo jako doslovné. Pouze interpretace podle zákona Božího, jenž se mu mnohde kryje například s Desaterem, má právo na správnost. Zákon Boží je mu pak rozhodujícím činitelem namísto doslovnosti. Z tohoto pohledu pak může i některé pasáže o násilí ze Starého zákona vzít jako pouhou lidskou „vsuvku“ a některé myšlenky i z Nového zákona odmítnout jako dobově podmíněné, a tedy nikoliv všeobecně platné. Například tvrzení apoštola Pavla o světské moci a s ní pro Chelčického automaticky spojeným násilím v listu Římanům.⁷ Stejný poměr má i ke starocírkevní tradici. Nemusí se vyhraňovat vůči ní, ale pouze vůči některým myšlenkám. Na jednu stranu tedy některá tvrzení svatého Augustina a Tomáše chválí, další, týkající se války a násilí, vehementně popírá. Svěbytnost jeho myšlení se projevuje zvláště v pohledu na společnost jeho doby a její principy, které podrobuje originální kritice z biblických pozic.

⁵ CHELČICKÝ, Petr: *O trojím lidu*, Tábor 1945, s. 9.

⁶ CHELČICKÝ, P.: *Drobné spisy*, Praha 1966, s. 107.

⁷ CHELČICKÝ, P.: *O trojím lidu*, Tábor 1945, s. 20

Táborští kněží a jejich poměr k násilí a válce

Tomáš Butta

Úvodem

S husitstvím jsou v obecném povědomí často spojovány projevy násilí a válčení. Přesto husité byli především křesťané, kteří usilovali o náboženskou reformaci a museli se s tímto bolestným problémem vyrovnávat z hlediska učení Ježíše Krista a své křesťanské víry. V okruhu tábořských kněží a charismatických kazatelů se vyskytovaly názory nikoli jednotné, ale rozmanitější, ať již starozákonně bojovné, nesmlouvavé a zdůrazňující čas Boží pomsty a trestu, tak na druhé straně zde byla přítomna i silná touha po ukončení válek a času míru a pokoje, motivy vycházející z Nového zákona – z Ježíšova přikázání lásky ke všem, včetně nepřátel. O poměru tábořských kněží k násilí a válce vypovídají dobové prameny, které jsou určovány pisateli a jejich stanovisky a záměry.

I. Svědectví pramenů o tábořských kněžích a kazatelích

Pohled ze strany katolické církve představuje *Kronika česká* (Historia Bohemica) od Eneáše Silvia Piccolominiho.¹ Popisuje v ní i město Tábor a tábority. „*Jeho přívrženci se nazývali tábority (Thaboritae), jako by se třemi apoštoly viděli proměnu Krista Spasitele na hoře a odtud čerpali své názory, které nazývají pravdami víry.*“² „*Táborité dosud nebojovali na koních, protože téměř všichni patřili ke spodině, a zdálo se, nenásledovali ani tak novou víru, jako se spíše vyhýbali soudům a žalářům.*“³

Cenným pramenem je *Život kněží tábořských* od Jana z Příbramě,⁴ který objevil v treboňském archivu František Palacký.⁵ Jan z Příbrami byl

¹ Enea Silvio; *Historie česká / Aeneae Silvii, Historia Bohemica*. K vydání připravili a z latinského originálu přeložili Dana Martínková, Alena Hadravová a Jiří Matl. Úvodní studii napsal František Šmahel. Praha 1998.

² Tamtéž, cit. s. 115–117.

³ Tamtéž, cit. s. 117.

⁴ JAN Z PŘÍBRAMĚ, *Život kněží tábořských*. BOUBÍN, Jaroslav (ed.). Podbrdsko. Fontes, 1. Příbram: Státní okresní archiv Příbram, 2000.

⁵ Tamtéž, s. 14.

konzervativní utrakvista,⁶ velký odpůrce tábořské nauky, ale vymezoval se i vůči Janu Rokycanovi. Jeho spis obsahuje jmenovitý soupis kněží, kteří přišli v roce 1420 s Janem Žižkou na Tábor,⁷ důrazy tábořské nauky z traktátů, včetně výtahu z válečného traktátu Jana Čapka.⁸

Z prostředí utrakvismu pochází také *Husitská kronika* Vavřince z Březové.⁹ Jako umírněný utrakvista pražského směru se staví proti Zikmundovi, ale vymezuje se i proti radikálním táborům. Kronika obsahuje svědectví o tábořech i soupis jejich věroučných článků.¹⁰

Velmi cennými prameny pro poznání tábořské víry a nauky jsou spisy Mikuláše Biskupce z Pelhřimova,¹¹ zvláště jeho *Vyznání* a *Obrana*.¹² Mikuláš z Pelhřimova, přední tábořský bohoslovec, je i autorem spisu, který je nazýván jako *Tábořská kronika*.¹³ Tato jeho *Kronika* však není válečnou historií, ale pojednáním o ideovém vývoji tábořského bohosloví ve vztahu k pražským mistrům. Byla psána v době po bitvě u Lipan v zápasech a úsilí o udržení tábořství a jeho specifického charakteru. Biskupec zde úmyslně nezmiňuje tábořské radikály v době adventisticko-chiliastické vlny, se kterými bylo tábořství jednostranně tendenčně ztotožňováno.

O tábořském písemnictví, které však bylo vystaveno ničení již v době svého vzniku i později, podal přehled Amedeo Molnár.¹⁴ Pramennými věroučnými doklady jsou manifesty z tábořského prostředí.¹⁵

⁶ Jan z Příbrami (+1448), teolog a děkan artistické fakulty. In: *Kacířská univerzita. Osobnosti pražské utrakvistické univerzity 1417–1622*. P. Hlaváček et al., Univerzita Karlova Praha 2013, s. 34–38.

⁷ JAN Z PŘÍBRAMĚ, *Život kněží tábořských*, s. 26.

⁸ Tamtéž, s. 44–48.

⁹ *Vavřinec z Březové; Husitská kronika*. Praha 1979.

¹⁰ Tamtéž, s. 104–119.

¹¹ SPUNAR, Pavel: Opera Nicolai Biskupce de Pilgram (Pelhřimov). In: *Směřování. Sborník k šedesátinám Amedeo Molnára*. Uspořádala Noemi Rejchrtová. Kalich Praha 1983, s. 104–116.

¹² *Mikuláš z Pelhřimova, Vyznání a obrana táborů*. Přeložili F. M. Dobiáš a A. Molnár. Academia Praha 1972.

¹³ Mikuláš Biskupec z Pelhřimova; *Kronika* obsahující při tábořských kněží a její napadání ze strany pražských mistrů. In: *Ze zpráv a kronik doby husitské*. Svoboda Praha 1981, s. 291–315.

¹⁴ MOLNÁR, A.: *O tábořském písemnictví*. Studie et textus 3 – Miscalenea, Praha 1980, s. 23–47.

¹⁵ List tábořských hejtmanů. In: *Husitské manifesty*. Přeložil a poznámkami opatřil Amedeo Molnár, Odeon Praha 1980, s. 156–170.

Ještě před rokem 1420 byla doložena z celkového počtu asi osmdesáti tábořských kněží jmenovitě známých asi polovina.¹⁶ V letech 1422–1434 jich oproti původnímu počtu byla jen čtvrtina, tedy asi dvacet kněží. Někteří zemřeli, skončili na hranici nebo padli na bojištích.¹⁷ Prořídla skupina tábořských kněží se sjednotila kolem umírněného bohoslovce Mikuláše z Pelhřimova, jehož sídlem byl Písek. Tento teolog, orientující se na autoritu Bible, svou konfesi položil pevný věroučný základ tábořské strany.¹⁸ Přispěl tak k její stabilizaci i k jejímu zveřejnění a zapojení se do dialogu i na mezinárodním fóru. Mikuláš z Pelhřimova byl tím, kdo na basilejském koncilu obhajoval jeden ze čtyř pražských artikulů.¹⁹

II. Adventisticko-chiliastická vlna a kritické vymezení vůči ní ze strany Jakoubka ze Stříbra a pražských mistrů

*„Husitský program nápravy církve a společnosti s tělesným násilím vůbec nepočítal, ba téměř kategoricky ho vylučoval.“*²⁰ Výlučně náboženský a duchovní charakter měly poutě na hory²¹ s kázáním Božího slova a vysluhovááním svátosti oltářní podobojí kněžími, kteří se připojili k reformnímu hnutí. Stoupenci Husova učení byli však vystaveni represím a pronásledování, neboť husité byli chápáni jako kacíři.

¹⁶ ŠMAHEL, F.: Organizace a skladba tábořské strany v letech 1420–1434. *Husitský Tábor* 9, 1986–1987, s. 12.

¹⁷ Přehled tábořských kněží podává František Šmahel (ŠMAHEL, F.: *Tábor. Od počátku osídlení do roku 1452*. Husitské muzeum Tábor 2020, s. 339–346).

¹⁸ K tábořskému učení viz FLÉGL, M.: *K vývoji názorů táborů na moc a násilí*. In: *Sborník K 550. výročí vzniku husitské revoluce*. Studijní materiály Kostnické jednoty, Praha 1969, s. 8–11; SAKAŘ, V.: *K základním tezím kněží tábořských*. TR 1979, s. 75–83; MOLNÁR, A.: *Tábořský duchovní boj*. In: *Pohyb teologického myšlení. Přehledné dějiny dogmatu*. Kalich Praha 1982, s. 240–259; ŠMAHEL, F.: *Tábor. Od počátku osídlení do roku 1452*. Husitské muzeum Tábor 2020, (Proměny tábořské věrouky), s. 157–162.

¹⁹ *Řeč Mikuláše Biskupce z Pelhřimova na basilejském koncilu v roce 1433*. Vydáno k 590. výročí Mikulášovy volby za duchovního představitele tábořského bratrstva v roce 1420. Z latiny přeložily Magdalena Jacková a Pavlína Cermanová. Pelhřimov 2011.

²⁰ ČORNEJ, P.: *Jan Žižka. Život a doba husitského válečníka*. Paseka Praha 2019, cit. s. 108.

²¹ K poutím na hory viz ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce II. Kořeny české reformace*. Karolinum Praha 1996, s. 313–314.

K představitelům radikálního chiliastického husitství se řadí charismatický vůdce a plzeňský kazatel Václav Koranda²² a také kněz Jan Čapek,²³ který je autorem válečného traktátu. Václav Koranda ohlašoval, že nastane soudný den, kdy dojde k pádu Babylónu a příchodu nového světa. Nebude již potřeba Bible, protože lidé dostanou moudrost a učenost přímo od Boha.²⁴ Předpověď příchodu Krista, podle Korandova proroctví očekávaná v únoru 1420, se nevyplnila. Ani žádné jiné z adventistických proroctví se nesplnilo. Radikálové vzali tedy situaci do svých rukou. Pokojný a pasivní adventistický přístup se změnil v ozbrojený boj. Na sklonku roku 1419 se pro husity kolem Václava Korandy a Jana Žižky užití násilí stává běžnou praxí u většiny husitských radikálů. Adventismus se změnil v chiliasmus (millenarismus) spojený s představou Kristova příchodu a jeho pozemského panování v tomto světě. Pro toto Kristovo království měl být připraven prostor a tomu radikální táboři rozuměli tak, že je třeba nesmlouvavě očistit zemi od hříchu a hříšníků.²⁵ Radikální kazatelé vycházeli ze starozákonních prorockých textů a z knihy Zjevení. Tyto biblické texty, které měly zdůvodnit užití násilí, uvádí Mistr Jan z Příbrami ve svém pojednání *Život kněží táborských*.²⁶ Proti chiliastickým prorokům se jednoznačně postavil pražský vlivný teolog Mistr Jakoubek ze Stříbra, který mezi nimi měl i své žáky a kolegy.²⁷ Jádrem sporu spočívalo ve výkladu Bible. Jakoubek ze Stříbra, i přes jeho eschatologické myšlení v návaznosti na Milíče z Kroměříže a Matěje z Janova, vedlo ke střízlivosti správné pochopení biblické zvěsti o nevypočitatelnosti Kristova druhého příchodu (Sk 1,7; Mk 13,32).²⁸ Zatímco Jakoubek a další univerzitní mistři umírněného utrakvistického směru setrvali v obrazném výkladu prorockých a apokalyptických výroků, radikální kazatelé je aplikovali v doslovném znění.²⁹

²² Tamtéž, s. 170.

²³ KANÁK, M.: Klatovský husitský kněz Jan Čapek. In: *Významné postavy husitského revolučního hnutí*. Praha 1960, s. 106–120.

²⁴ JAN Z PŘÍBRAMĚ, *Život kněží táborských*, s. 53.

²⁵ Tamtéž, s. 231.

²⁶ Tamtéž, s. 44–49.

²⁷ ČORNEJ, P.: *Jan Žižka*, s. 197.

²⁸ MOLNÁR, A.: Poslední věci v pohledu Jakoubka ze Stříbra. In: *Směřování. Sborník k šedesátinám Amedeo Molnára*. Uspořádala Noemi Rejchrtová. Kalich Praha 1983, s. 62.

²⁹ SOUKUP, P.: *Reformní kazatelství a Jakoubek ze Stříbra*. Filosofia Praha 2011, s. 327.

Jan Žižka v díle Františka Bílka

Martin Jindra

Téma české reformace začal František Bílek akcentovat zejména v druhé dekádě dvacátého století. Poté, co v roce 1900 vymodeloval svou první drobnou sádrovou skicu Jana Husa, nechával se pro své dílo stále intenzivněji inspirovat odkazem a motivy české reformace a jejích osobností: Tomáše Štítného ze Štítného, Jana Husa, Jeronýma Pražského, Petra Chelčického, Jana Žižky, Prokopa Holého nebo Martina Húsky. Se stejným duchovním, nikoli politickým západem se zajímal o postavy Jednoty bratrské: Jana Augustu, Jana Blahoslava a jejího posledního biskupa Jana Amose Komenského.

Národní pomník pro Bílou horu

Když v roce 1908 našel František Bílek dočasný azyl v prostorách pražského Strahovského kláštera, vytvořil zde sádrový model *Národního pomníku „našich dějin v jednom zápase na posvátném oltáři“*, jak se sám vyjádřil. Finální dílo určené pro Bílou horu sice nebylo nikdy realizováno, ale dochovaný model a Bílkovy rukopisné poznámky nám odkrývají sochařovo výtvarné slovo, kterým usiloval hlásat dějiny národa (od příchodu Čechů po Bílou horu) v jeho zápalu a oběti. Národ je personifikován do figury starce s velebným gestem směřujícím k planoucím dějinám. Doprovázejí jej uctívající i plačící ženy s dětmi. Příběh národa před dějinami dotváří po schodišti přicházející postava mladíka, který „zapaluje dějiny nové“. Schodiště je lemováno dvěma monumentálními sochami *Pokory* a *Čistoty*, z nichž po jedné téměř nic nezůstalo a druhá – inspirovaná myšlenkou Husovou: Ať nikdo v hříchu nepřistupuje k oltáři sloužit svatou obětí – je v sutinách, aby svou hmotou nepřevyšovala myšlenku *Národního pomníku*.

Model Národního pomníku, 1950

Dějinná vlna, odehrávající se na okraji pomyslného oltáře, dosahuje vrcholu v oddíle, zachycujícím dobu husitskou. Podle Bílka se právě tehdy „*jiskra zápalu stala požárem*“, který byl „*udupán na Bílé hoře*“. Vedle reformatů Milíče z Kroměříže, Jana Husa nebo Jeronýma Pražského reprezentuje v Bílkově pojetí „husitskou vlnu“ rovněž postava Jana Žižky coby zastánce Boží pravdy. Stojící husitský vojevůdce je na pomníku ztvárněn se vzpřímenou levicí (později sochař gesto přenesl na druhou paži) a pohledem směřujícím vzhůru. Toto gesto lze vysvětlit jako poukaz na autoritu Boha, za jehož bojovníka byl Žižka sochařem považován.

Žižkův pomník pro pražský Vítkov

František Bílek se jen minimálně účastnil architektonických a sochařských veřejných soutěží. Tento jeho postoj zčásti souvisel s pocitem určité „předurčenosti“. Sochař se považoval za „apoštola Kristovy Pravdy“. „*Neozdobovat, ale tvořit, plodit dobro prací svou, která bude dobrem svým sama v sobě ozdobou.*“¹ I proto se na přelomu let 1922 a 1923 odmítl zúčastnit soutěže na pomník J. A. Komenského v Amsterdamu (první cenu získal návrh sochaře Jana Štursy a architekta Pavla Janáka) a od poroty očekával, že bude ohledně návrhu přímo osloven, jak se vyjádřil v otevřeném dopise. Jednu z výjimek učinil o deset let dříve v letech 1912 a 1913, když se přihlásil do soutěže na Žižkův pomník pro pražský Vítkov.

Bílek se soutěže vyhlášené v roce 1913 zúčastnil samostatně bez přizvání architekta. Jak se sám vyjádřil: „*Uvažoval jsem o pomníku Jana Žižky a poznal, že ho nelze pomníkovati přepychovou architekturou, protože přepych nemiloval.*“² Jeho záměr směřoval k propojení tří skupin

Kresebný návrh Žižkova pomníku pro pražský Vítkov s vozovou hradbou, naznačující ochranná, rozprostřená křídla andělů

¹ BÍLEK, František: O umění. *Český jih*, 1901, č. 13, s. 2

² *Archiv Galerie hlavního města Prahy* (dále jen Archiv GHMP), f. Bílkovi a Nečasovi – rodinný archiv 1867–1970 (Bílkovi a Nečasovi), k. 32, Rozbor práce – František Bílek k návrhu pomníku Jana Žižky na Vítkově.

postav s obrysy okolních skal a stromů. Centrální myšlenku návrhu sochař naznačil v rozboru své práce: „*Jan Žižka jako vůdce svého voje v ovzduší své matky, ženy a dcery – za pohledů uštvaných a kaceřovaných – za oddanosti až ke smrti svých spoluvůdců a svého voje – v ovzduší české země – jako před výpravou – vyzývá nadpřirozenou moc shůry.*“³

Právě absence výraznějšího architektonického řešení Bílkova návrhu, který při pohledu z dálky ztrácel na účinnosti, patřila k podstatným výtkám projektu, který si jinak právem našel své zastánce. Bílek svůj projekt pojal převážně sochařsky.⁴ S výtvarnickou virtuositou a symbolickou hloubkou vytvořil široce komponované sousoší, do jehož ohniska situoval stojící postavu Jana Žižky. Boží bojovník svým pohledem a zdviženou

Sousoší Žižkova pomníku, topol

pravicí směřuje k nebesům. Do pokrčené levé ruky sochař umístil palcát. Zbraně v Bílkově pojetí symbolicky spí. K Žižkovi se upínají pohledy postav sousoší *Matka, žena a dcera Žižkova*, pohledy *Uštvaných a kaceřovaných* i *Božích bojovníků*, ale jeho zrak je upřen k Bohu. Čerpá sílu, aby dokázal zachránit národ z potopy nepřátelského světa.

Po vyhlášení výsledků v roce 1914 se sochař dočkal ocenění svého návrhu, ale realizován nebyl.⁵ Odborná porota žádný z téměř šedesáti přijatých návrhů nedoporučila k provedení, neudělila ani první cenu. Vrch Vítkov si na „svého“ Žižku musel počkat až do roku 1950, kdy zde byla osazena monumentální jezdecká socha Bohumila Kafky.

³ Archiv GHMP, f. Bílkovi a Nečasovi – rodinný archiv 1867–1970 (Bílkovi a Nečasovi), k. 32, Rozbor práce – František Bílek k návrhu pomníku Jana Žižky na Vítkově.

⁴ V jednom z kresebných návrhů (i litograficky pak provedeném) stylizoval podstavec soch jako vozovou hradbu, naznačující ochranná, rozprostřená křídla andělů. NEČAS, Vilém: *Bílek. Svědectví o bratru Františkovi*. Praha 2015, s. 201.

⁵ MRÁZOVÁ, Marcela: Život a dílo Františka Bílka. Chronologický přehled. In: LARVOVÁ, Hana (ed.): *František Bílek (1872–1941)*. Praha 2022, s. 356.

Nápad z jihoamerických končin⁶

Když v létě 1948 sochařův syn František Jaromír Bílek s manželkou a třemi dětmi tajně opouští Československo, netuší, že se od roku 1950 usadí v jihoamerické Uruguayi. Postupem let se mu podařilo navázat korespondenční kontakt s matkou a sestrou v Československu. Díky objevení této korespondence můžeme částečně rekonstruovat jeden z bláhových nápadů Františka Jaromíra Bílka: realizovat otcův návrh Žižkova pomníku pro pražský Vítkov v blízkosti jihočeského Chýnova. Pro co nejautentičtější pochopení Bílkovy představy o realizaci Žižkova pomníku otiskneme podstatnou část dopisu z roku 1962, která o projektu pojednává: *„Váš zvěčnělý pan manžel byl z těch Tvůrců, jejichž výtvarné sny spěly k obdivuhodné monumentalitě. Jaká škoda, že tak málo z uskutečněných sousoší dosáhlo svými rozměry představy svého Mistra. (Při psaní této věty se mi vtírají do paměti slova zesnulého pana profesora Miloslava Hýska na pohřbu Vašeho pana manžela: ‚Bílek šel za velikostí, protože velikost byla v něm!’) Myslím často na Mistrův pomník Jana Žižky z Trocnova; dílo koncipované do směělých rozměrů pro místo vítězství národního hrdiny vysoko nad Prahou, přehlasující [přesahující] všechny dřívější i pozdější výtvarné koncepce. Mistrův pomník bratra Jana volá po uskutečnění v tábořském kraji.*

Kdybyste šla od kapličky na tábořské silnici směrem k Borům, zastavila se a věnovala dlouhý zasněný pohled návrší, jemuž se říká „Štěpnice“, vybavil by se Vám Bílkův pomník Jana Žižky z Kalicha v celé šíři mohutné koncepce se všemi detaily postav Žižkova života i boje. Postava Bílkova vojevůdce, jak já ji vidím, je obrácena s typickým gestem k Táboru. Velikost jednotlivých soch i sousoší nelze předem určit, jedině zkouškami lehkého lešení se dá určit vzcnosnost Bílkova skvělého díla.

Vím, že po přečtení těchto mých řádek se objevil zatrpklý úsměv kol Vašich úst a z Vašich rtů se svezla větička: ‚Nelze uskutečnit.’ Já se denně modlím k Pánu Bohu, aby mi dal zdraví, abych mohl dospět se svým plánem k uskutečnění! Realisace by byla možná následovně: V roce 1972 bude stoleté výročí Mistrova narození. Příležitost, již nelze odbýt jen nějakým tím vzpomínáním u umělcova rovu s biskupským řetězem za přítomnosti hloučku věrných sousedů. Tehdy se musí celý národ, nejen Jižní Čechy, přihlásit

⁶ Tato kapitola v hrubých rysech vychází z monografie JINDRA, Martin. *Troje dveře do chrámu v nás. Symbolista František Bílek a jeho rodina v osidlech 20. století*. Praha 2025 (v tisku).

k svému velkému umělci. Budu-li živ, dokáži se svými přáteli ve světě vydání série poštovních známek k uctění Bílkova stoletého výročí.⁷ A protože tomu rozumím, vím, kolika finesami se dá dokázat velký výnos pamětních sérií. Nemohu rozvlékat plán, kterého by mohl využít i jiný filatelista ke svým životním plánům, kdyby získal k přečtení tento dopis. (Filatelistů ve světě je několik milionů. Malé státy kryjí svoje vydání jenom vydáváním poštovních známek a známkami si pomáhají i důležitější státy, jako je na příklad: Švýcarsko.)

Z výnosu prodeje této pamětní série by se dal zakoupit pozemek pro chýnovský Žižkův pomník. Zakoupení pozemku by bylo příležitostí k uskutečnění položení základního kamene. Tu opět by bylo nutno rozvinout zajímavou organizaci podniku a vytvořit velkolepou Jihočeskou pouť s předvedením mohutné scény Božích bojovníků za účasti armády, předních dramatických umělců, filmu, rozhlasu, televize a podobně. Podnik by to musel být velký, aby byl získán obnos k výstavbě typické tábořské hradby, koncipované umělcem (viděno z dále: jako podstavec pod obrovské sousoší), za níž, nebo lépe uprostřed té hradby by bylo nádvoří (v nástinném dopisu nelze zabíhat do detailů!) a odtud vstup do Bílkova Živého chrámu.

Živý chrám by mohl znamenat pro českého křesťana znovuzrození. Zde v prostorách neurčených vyhraněnému kultu (méně denominačního dělení!, spíš sjednocování křesťanů!) by se scházely skupiny mužů (nebylo by zdůrazněno, aby to byli výlučně duchovní z povolání) nebo skupiny žen, nebo lidé obojího pohlaví. Zde formou rozjímání, výkladu Písma sv. by hledali nové cesty pro duchovní blaho našeho národa... Tedy duchovní zátiší neovlivněné hierarchismem, ale dobrou vůlí, touhou po obrodě a po náboženském růstu našeho drahého národa. Každý, nejchudší i nejbohatší by si v tomto Živém chrámu „podávali ruce“ k obrodnému dílu. O organizaci a ostatních záležitostech Živého chrámu by se daly psát knihy. Do tohoto dopisu omezím se jen na výše uvedené sdělení.

František Bílek se návrhem Žižkova pomníku zabýval od roku 1912

⁷ František Jaromír Bílek se začal v Uruguayi věnovat sbírání známek a dopisoval si s filatelisty z Pákistánu, Indie, Kanady nebo třeba i z Československa.

HRADEC NAD MORAVICÍ

Husova kaple

Olomoucká diecéze

autor návrhu neznámý

stavba realizována 1934–1935

Pomník J. Žižky a husitských vojsk u Husovy kaple v Hradci nad Moravicí, 2023

V areálu kaple se nacházejí dva samostatně stojící pomníky. Zatímco dvoudílný žulový pomník severně od kaple z roku 1938 je věnován J. A. Komenskému,⁸⁷ pomník na jižní straně kaple, upravený z lomového kamene a evokující hradební zeď, byl dle nápisu na dolní desce vystaven NA PAMĚŤ POBYTU / HUSITSKÝCH VOJSK V HRADCI/ 1424. Horní deska nese kulatý

bronzový reliéf Jana Žižky.⁸⁸ Dílo sochaře J. V. Duška bylo odhaleno při bohoslužbách vedených biskupem Rudolfem Horským v říjnu 1953.⁸⁹ Kaple a pomník bývají i nadále dějištěm příležitostných poutí, naposledy v roce 2024 při 600. výročí Žižkova úmrtí, kdy zde sloužili bohoslužbu patriarcha církve Tomáš Butta a olomoucký biskup Tomáš Chytil.⁹⁰

KARLOVY VARY

kostel sv. Petra a Pavla, lázeňský dům Trocnov

Plzeňská diecéze

navrhl Gustav Heine (kostel), Julius Zeissig (přestavba kostela a dům)

stavba realizována 1856 (kostel), 1897–1899 (dům)

Církev československá, jejíž místní výbor zde pracoval už v letech

⁸⁷ BUTTA, Tomáš – PÁNKOVÁ, Markéta – JINDRA, Martin (eds.): *Jan Amos Komenský a jeho odkaz v Církvi československé husitské*. Praha 2022, s. 77–80.

⁸⁸ ÚAM CČSH, f. Fotografie, Opava.

⁸⁹ Hradec u Opavy. *Český zápas*, 1953, č. 46, s. 4.

⁹⁰ ŠVRČEK, David: Bohoslužba v Hradci nad Moravicí. *Český zápas*, 2024, č. 19, s. 4.

1931–1938, obnovila svou činnost ve městě v roce 1945, kdy začala užívat faru německé evangelické církve a její kostel sv. Petra a Pavla, v poválečné euforii přejmenovaný na sbor Osвобоzení.⁹¹ Zatímco kostel (doplněný později v lodi reliéfy P. Chelčického a J. Žižky) a fara byly církvi přiděleny jako konfiskát (1946) užívaný zdejší náboženskou obcí, budova bývalého evangelického hospice ve vilové čtvrti Westend se pod novým názvem Trocnov dostala do správy církevního ústředí. To lázeňský dům v roce 1950 zrenovovalo na penzion a sociální ústav, který v příštích letech sloužil v hlavní sezóně obvyklým lázeňským účelům, a v zimním období tak, „aby umožnil zasloužilým potřebným členům církve odborné léčení“, jež bylo v odůvodněných případech částečně nebo i plně hrazeno z rozpočtu

Účastníci konference duchovních před lázeňským domem Trocnov v Karlových Varech, 1950

ústředí.⁹² Správa lázeňského domu, propojená v místě s farním úřadem, inzerovala své služby rovněž v církevním tisku.⁹³ S omezením církevní sociální práce přešel časem provoz ústavu na stát, v 90. letech byl dům v majetku města. Název Trocnov upomínající na Jana Žižku však přetrval dodnes.

KUNČICE POD ONDŘEJNÍKEM

Husův sbor

Olomoucká diecéze

navrhl Josef Vysloužil

stavba realizována 1927–1928

Bohatá dekorativní výmalba sboru se uplatňuje také v obdélném kněžišti s pěticí nástěnných fresek, které znázorňují postavy Panny Marie, Ježí-

⁹¹ ÚAM CČSH, f. Složky náboženských obcí CČSH, k. 31, Karlovy Vary.

⁹² ÚAM CČSH, f. Úřadu ústřední rady CČSH, k. Konfiskáty (Trocnov Karlovy Vary).

⁹³ Trocnov – lázeňský dům církve československé v Karlových Varech. *Český zápas*, 1949, č. 19, s. 86. Lázeňský dům Trocnov, sociální ústav církve čs. v K. Varech. *Český zápas*, 1950, č. 10, s. 54.

še Krista, Jana Husa (na čelní stěně zleva), Jana Amose Komenského (severní stěna) a Jana Žižky (jižní stěna) v dekorativních rámech s florálními vzory. Husitský vojevůdce je zobrazen s rudým kalichem na prsou, palcátem v levé ruce a obklopen lipovými ratolestmi.⁹⁴

KVASICE

Husův sbor

Brněnská diecéze

navrhl František Vítek

stavba realizována 1928–1932

Slavnostní otevření sboru 7. srpna 1932 bylo zahájeno průvodem od hřiště u řeky přes náměstí. V jeho čele jel alegorický vůz s živým obrazem *Husité na válečném voze*, doprovázený jezdci na koních, kteří představovali Jana Žižku se spolubojovníky. Vůz byl vypraven věřícími z Bělova a Žlutavy.⁹⁵ Interiér sboru byl krátce před otevře-

Malba Jana Žižky ve sboru v Kunčicích pod Ondřejníkem

Průvod alegorických vozů na náměstí v Kvasicích, v čele jezdce představující J. Žižku, 1932

ním vyzdoben malbami místního malíře Josefa Krasického. Na čelní stěnu za stolem Páně namaloval hlavu Ježíše Krista v září nad kalichem s lipovou ratolestí, na západní boční stěnu lodi Mistra Jana Husa, Jana Žižku a T. G. Masaryka. Na východní boční stěně lodi to byly postavy Jana Amose Komenského, Jana Blahoslava,

Milíče z Kroměříže a Jeronýma Pražského. Všechna vyobrazení byla doplněna nápisy, znění některých z nich (týká se též J. Žižky) je však dnes

⁹⁴ ÚAM CČSH, f. Složky náboženských obcí CČSH, k. 37, Kunčice pod Ondřejníkem. Malby Jana Amose Komenského a Jana Žižky... Český zápas, 2018, č. 21, s. 1.

⁹⁵ SLADKOWSKI, Marcel: *Kvasice. Příběh husitské farnosti*. Kvasice 2018, s. 66.

neznámé.⁹⁶ Jak svědčí kronika náboženské obce,⁹⁷ byl Josef Krasický zdatný kreslíř, ve ztvárnění chrámových nástěnných maleb se však neubráníl neumělosti. O úpravách sboru bylo jednáno s pražskými architekty Miroslavem Kouřilem a Františkem Kubelkou od roku 1942, nejviditelněji se projeví instalací rozměrného reliéfu Kristova horského kázání sochaře Vladimíra Navrátila na čelní stěně koncem roku 1945. Zbylé Krasického malby byly odstraněny nejpozději do roku 1947.⁹⁸

MNICHOVICE

Husův sbor

Pražská diecéze

navrhl František Klatovský

stavba realizována 1926–1928

Husův sbor při hlavní silnici od Prahy byl v Mnichovicích slavnostně otevřen 1. července 1928.⁹⁹ Průčelí sboru zdobí tři vitrážová okna, která zobrazují podobizny Jana Žižky, Mistra Jana Husa a Jana Amose Komenského.¹⁰⁰ Figurální barevné okno s Janem Žižkou z Trocnova v horním oblouku doplňuje nápis „*Braň pravdu!*“ a zářící kalich. V dolní části jsou uvedena jména donátorů: „*Na památku Jana a Marie Konrádových, majitelů mlýna v Mnichovicích, věnují vnuci Svatopluk a Milena*“.

Vitrážové okno s podobiznou Jana Žižky

MOST

Modlitebna CČSH

Pražská diecéze

původní objekt byl postaven v letech 1929–1930

⁹⁶ Tamtéž, s. 65.

⁹⁷ Archiv NO CČSH Kvasice, Pamětní kniha.

⁹⁸ SLADKOWSKI, Marcel: *Kvasice. Příběh husitské farnosti*. Kvasice 2018, s. 112–114.

⁹⁹ Z našeho díla – Mnichovice. *Český zápas*, 1928, č. 29, s. 4.

¹⁰⁰ ÚAM CČSH, f. Pasportizace náboženských obcí, Mnichovice.

Objekt modlitebny s farním úřadem byl převeden do vlastnictví náboženské obce v roce 1958¹⁰¹ z majetku, který získal stát po bývalé Německé evangelické církvi.¹⁰² V kanceláři farního úřadu je vystaven obraz od malíře E. Boháče¹⁰³ z roku 1925. Dílo zachycuje scénu, kdy se v roce 1424 do Žižkova ležení na Špitálském poli u Libně dostavila pražská delegace, která s husitským vojevůdcem smluvila podmínky pro uzavření míru. Obraz byl dlouhá léta uložen na půdě. Pro jeho instalaci do veřejných prostor se náboženská obec rozhodla v roce 2007.

Žižkovo ležení na Špitálském poli

NÁCHOD-DOBROŠOV

Žižkova zvonice
Královéhradecká diecéze
navrhl Karel Novák
stavba realizována 1936

Žižkova zvonice na Dobrošově je drobným symbolem spolupráce křesťanů různých vyznání. Na jejím postavení se totiž netradičně podíleli vedle věřících československého vyznání i někteří místní římsktí katolíci. Náklady na stavbu, kterou navrhl a postavil zednický mistr Karel Novák z Kramolny, dosáhly výše 4 500 Kč. Zvon s nápisem „Z hluboké úcty

Žižkova zvonice na Dobrošově

¹⁰¹ ÚAM CČSH, f. Pasportizace náboženských obcí, Most.

¹⁰² Původní kostel (sv. Anny), který ve Starém Mostě náboženská obec užívala od roku 1946, byl kvůli rozšiřující se důlní těžbě v roce 1979 zbořen.

¹⁰³ Podle signatury na obraze by se mohlo jednat o dílo akademického malíře Emanuela Boháče (1867–1940), jemuž je připisováno autorství návrhu opony s názvem *Apoteóza Jana Žižky* pro tábořské divadlo.

k Božímu bojovníku Janu Žižkovi – pokrokoví občané Dobrošova – L. P. 1936“ nechala u firmy Bělohoubek v Kuklenách odlít náboženská obec v Náchodě. Od slavnostního otevření 20. září 1936 se zvon v Dobrošově používal při úmrtích obyvatel bez rozdílu náboženského vyznání, o významných dnech a svátcích.¹⁰⁴ V roce 1942 byl 35 kg vážící zvon zrekvírován na válečné účely.¹⁰⁵

NOVÁ PAKA

Husův sbor

Královéhradecká diecéze

navrhl Josef Kavan

stavba realizována 1936–1937

Interiér sboru slavnostně otevřeného na svátek Jana Husa 6. července 1937¹⁰⁶ byl v následujícím roce 1938 dotvořen souborem šesti velkých okeních vitráží, které podle návrhu Josefa Plachoty realizoval místní sklenář J. Janák. Zobrazují figury knížete Václava, Mistra Jana Husa, Jana Žižky, J. A. Komenského, Jiřího z Poděbrad a T. G. Masaryka. Jan Žižka je vyobrazen čelně na koni s palcátem v pravé ruce.¹⁰⁷

Vitráže J. Plachoty ve sboru v Nové Pace – Jiří z Poděbrad, T. G. Masaryk, J. A. Komenský

¹⁰⁴ HURDÁLEK, Josef: Nové krásné zvoničky v Jiráskově kraji. *Český zápas*, 1938, č. 20, s. 154.

¹⁰⁵ ÚAM CČSH, f. Válečné škody CČSH, k. 2, Kompenzace majetkové újmy za rekvizici zvonů – Náchod-Dobrošov; srov. JINDRA, Martin: *Sáhnout si do ran tohoto světa. Perzekuce a rezistence Církve československé (husitské) v letech 1938–1945*. Praha 2017, s. 283.

¹⁰⁶ TOMÁŠ, Josef: *70 let Husova sboru v Nové Pace*. Nová Paka [2007], s. 19, 23. RUTRLE, Otto: Otevření Husova sboru v Nové Pace. *Český zápas*, 1937, č. 28, s. 206.

¹⁰⁷ Některé návrhy vitrážových oken nebyly realizovány, například s postavami Karla Farského nebo Cyrila a Metoděje. TOMÁŠ, Josef: *70 let Husova sboru v Nové Pace*. Nová Paka [2007], s. 22, 49, 56, 57. ÚAM CČSH, f. Pasportizace náboženských obcí, Nová Paka; f. Fotografie, Nová Paka.

TÁBOR

Sbor Božích bojovníků

Plzeňská diecéze

navrhli Václav Vejrych, Jaroslav Kabeš

stavba realizována 1938–1939

Konstruktivistický sbor byl za nebývalého ohlasu slavnostně otevřen 6. července 1939. Oslavy za účasti 8 000 věřících přerostly v národní manifestaci a staly se nejpočetnější veřejnou událostí v Táboře v období nacistické okupace.²⁰⁹ Při příležitosti návštěvy patriarchy Františka Kováře v Táboře byl v průčelí sboru za bohoslužebným stolem 23. března 1947 odhalen triptych *Boží bojovníci* sochaře

*Sbor Božích bojovníků v Táboře
byl slavnostně otevřen v roce 1939*

*Farář František Rabiška s dětmi pod dílem
sochaře J. V. Duška, 1949*

Jana Vítězslava Duška v patinované sádře. Centrálně sochař umístil postavu žehnajícího Krista, po jeho pravici Jana Husa s Janem Žižkou, po levici Jana Amose Komenského s Petrem Chelčickým. Dušek navrhl nejen uspořádání postav, ale i barvu a provedení podkladu.²¹⁰ Sochař na díle pracoval již několik let. Radu starších se svým uměleckým zá-

měrem poprvé seznámil v červnu 1945.²¹¹ Stojící postavu husitského vojevůdce sochař symbolicky umístil za Jana Husa svírajícího Písmo svaté. Žižkova pravá ruka je volně položena na rukojeti meče, neboť zbraně nyní spí.²¹² V roce 2001 byl do liturgické síně umístěn soubor Duškových děl

²⁰⁹ JINDRA, Martin: *Sáhnout si do ran tohoto světa. Perzekuce a rezistence Církve česko-slovenské (husitské) v letech 1938–1945*. Praha 2017, s. 128–130.

²¹⁰ ŠEDIVÝ, Václav: *Táborský sochař Jan Vítězslav Dušek*. Tábor 2016, s. 109.

²¹¹ ÚAM CČSH, f. Složky náboženských obcí CČSH, k. 86, Tábor, Kronika náboženské obce CČSH v Táboře, s. 165.

²¹² Srov. -Kav-: *Boží bojovníci. Český zápas*, 1948, č. 4, s. 21.

*Reliéf z patinované sádry nazvaný
Budování Tábora*

*Jana Žižky a Jana Žižky s táborským enthu-
siastou.*

K oživení Žižkovy památky využívali vě-
řící táborské náboženské obce zejména vý-
ročí husitského vojevůdce. Třeba v září 1924
vedlo sesterské sdružení v městském diva-
dle představení Jana Berana *Pro kalich páně*
(obraz z doby husitské v pěti jednáních). Při
stejně příležitosti se 14. září 1924 za přítomnosti biskupa G. A. Procház-
ky a četných zástupců náboženských obcí konaly slavnostní bohoslužby
a průvod městem, jehož se zúčastnilo 3 500 návštěvníků. Slavnost byla za-
končena na nedalekém Kozím hrádku.²¹³

ze zrušeného Památníku Petra Chel-
čického ve Vodňanech. Stálou expozici
Duškových děl při bočních stěnách li-
turgické síně kromě jiného tvoří reliéf
z patinované
sádry nazva-
ný *Budování
Tábora*, sád-
rové busty

*Jan Žižka s táborským
enthusiastou*

TACHOV

Sbor Božích bojovníků (kostel sv. Václava)
Plzeňská diecéze

Církev československá husitská v Tachově byla organizována od roku
1946, následujícího roku zde pracovala úřadovna jejího farního úřadu
v Mariánských Lázních. Roku 1949 byla v Tachově ustavena samostatná
náboženská obec, jejíž působení na území, které bylo do poválečného od-
sunu etnicky takřka výhradně německé, se často odvolávalo k připomínce
husitského vítězství nad křižáky v létě 1427.

*„První bohoslužby církve československé, která jakožto dědička husit-
ských a českobratrských ideálů je oprávněnou jejich nositelkou a šířitelkou*

²¹³ ÚAM CČSH, f. Složky náboženských obcí CČSH, k. 86, Tábor, Kronika náboženské
obce CČSH v Táboře, s. 86–87.

v českém národě“, byly slouženy 28. října 1946 v kostele sv. Václava, který byl při té příležitosti nazván „*Chrámem Božích Bojovníků*“.²¹⁴ Původně katolický hřbitovní kostel koupila po zrušení (1786) knížata Windischgrätzové a do roku 1821 upravila na rodinnou hrobku. Po vybudování nové rodinné hrobky v klášteře v Kladrubech (1886) někdejší kostel chátral až do války, kdy jej Windischgrätzové v obavě před zneužitím nacisty pronajali k bohoslužbám evangelické církve.²¹⁵ Poté, co při bojích o město v závěru války kostel těžce poškodila bomba, „*opět byl něm. evangelíky za spolupráce anglo-amerického velitelství uveden do pořádku.*“ Po odsunu Němců (do podzimu 1946) byl chrám zabrán „*se souhlasem místních odpovědných činitelů k bohoslužebným účelům ČČS*“ a pronajat od kladrubského velkostatku, mezitím konfiskovaného a zestátněného.²¹⁶ Symbolický význam kostela pro českou církevní komunitu zvyšovala i jeho poloha „*v severní části města, kde byly (roku 1427, pozn. aut.) hradby prostrřleny a rozvaleny a kde se vřítíl proud kališníků do boje.*“²¹⁷ Snaha církve získat kostel, pro který se vedle nového dál užíval i tradiční název (kostel či kostelík sv. Václava), do vlastnictví, však vyzněla v následujících letech kvůli obstrukcím státních úřadů do ztracena.²¹⁸

²¹⁴ Přejmenování kostela bylo doprovázeno heslem „*Pravda zvítězila!*“ Viz Celodíecsní husitská pouť v Tachově za účasti patriarchy ČČS dr. Fr. Kováře. 4. a 5. července 1949, s. 3. ÚAM ČČSH, f. Plakáty, Tachov.

²¹⁵ Kostel „*byl ve velmi zchátralém stavu. Nikdo ho neopravoval, ani pán* (Windischgrätz, pozn. aut.), *ani církev. Byl by pravděpodobně zpusťl dočista, kdyby si nacisté nebyli umínili, že z kostela udělají Gedenkhalle pro slavnosti a parády NSDAP. To se zrovna nelíbilo pánu ani církvi, a tak když se o kostel začala zajímat něm. evang. církev, byl jí tento oběma oprávněnými činiteli* (Windischgrätzem za souhlasu církve) *dán k dispozici. (...) Evangelíci něm. kostel pěkně upravili.*“ ÚAM ČČSH, f. Složky náboženských obcí ČČSH, k. 86, Tachov; dopis duchovního Rudolfa Védla diecézní radě v Praze asi ze září 1948. SVĚTLÝ, Jaroslav: Komu patří kostel sv. Václava v Tachově. *Český zápas*, 1948, č. 41, s. 217.

²¹⁶ ÚAM ČČSH, f. Složky náboženských obcí ČČSH, k. 86, Tachov; dopis duchovního Rudolfa Védla diecézní radě v Praze asi ze září 1948; dopis Okresního národního výboru v Tachově ministerstvu školství a osvěty z 1. 3. 1949. SVĚTLÝ, Jaroslav: Komu patří kostel sv. Václava v Tachově. *Český zápas*, 1948, č. 41, s. 217.

²¹⁷ VLASÁK, Jan: Bitva u Tachova. *Český zápas*, 2008, č. 33, s. 3–4.

²¹⁸ Ústředí církve v roce 1957 konstatovalo, že „*celá záležitost utichla (...) bude opravdu jen dobře, když tato věc nebude jakýmkoliv způsobem znovu rozvířována.*“ ÚAM ČČSH, f. Složky náboženských obcí ČČSH, k. 86, Tachov; dopis přednosty III. odboru úřadu ÚR ČČS Václava Mrázka diecézní radě v Plzni z 16. 7. 1957.

Bibliografie publikací o Janu Žižkovi a husitství v prostředí Církve československé husitské (1920–2025)

Soupis knih, sborníků a článků je členěn abecedně podle autorů, články autorů pak chronologicky. Články s ne(roz)luštěnými autorskými zkratkami jsou vždy ke konci abecedního oddílu. Soupis je zaměřen především na články z týdeníku *Český zápas*, čtvrtletníku, později dvouměsíčníku *Náboženská revue*, dvouměsíčníku, později čtvrtletníku *Theologická revue*, ročenky *Kalendář Blahoslav* a z žižkovských sborníků publikovaných ČČSH. Soupis si nečiní nárok na úplnost, uzavřen je ke konci února 2025.

Zpracoval Mgr. Tomáš Novák, Th.D. s použitím podkladů † Mgr. Františka Bryncha a Bc. Jarmily Brynychové (*Český zápas*).

A

ACKERMAN, Jaroslav: Slovo k 592. výročí Jana Žižky. In: *Jan Žižka z Trocnova: Sborník projevů a přednášek*. Praha: Církev československá husitská, 2017, s. 16.

ADÁMEK, F.: Slepý hrdina. *Český zápas*, roč. 23 (1939), č. 40, s. 316.

ADÁMEK, F.: O lásku prosíme – lide Boží! *Český zápas*, roč. 28 (1945), č. 8, s. 30.

ADÁMEK, František: Rytíř z Boží milosti. *Český zápas*, roč. 47 (1964), č. 45, s. 1–2.

ADÁMEK, František: Tichý jako holubice. Vycházelo jako četba na pokračování v Českém zápase v l. 1972–73. Stran 240. Závěrečné čtení. Vypráví se zde o životě Václava z Dráchova, věrného Husova stoupence. Vystupuje zde i postava Jana Žižky z Trocnova. *Český zápas*, roč. 56 (1973), č. 30.

ALTMAN, Tomáš; KAPPL, Miroslav; KLÁSEK, Štěpán: Nové zvony k 600. výročí přijímání podobojí. *Český zápas*, roč. 94 (2014), č. 43, s. 2.

ASAN [MATYÁŠ, Milan]: O králi, který sloužil jednomu z největších skautských ideálů. T. G. Masaryk v projevu k československým skautům v roce 1931 jako mravní vzor připomněl českého krále Jiřího z Poděbrad. *Český zápas*, roč. 70 (1990), č. 50, s. 3.

A.C.: Husitská památka v novém poslání. *Náboženská revue*, roč. 12 (1951), s. 375–377.

AF: Jan Žižka ve světle současné vědy. Miroslav Ivanov: Kdy umírá vojevůdce aneb Znam o zkoumání života i smrti Jana Žižky, kdysi čeledína krále Václava, poté horlitele pro zákon Kristův obzvláštní. Praha 1983. *Český zápas*, roč. 63 (1983), č. 25, s. 4.

AF: Prokopova zkouška. Kniha od Václava Písaře. Vydalo Jihočeské nakladatelství v Českých Budějovicích. *Český zápas*, roč. 63 (1983), č. 39, s. 4.

A.F.K.: Divadelní žeň „jménem revoluce“ na přelomu 1945/46. Politické divadlo v režii Ant. Kurše Jiráskova „Jana Žižku“. *Náboženská revue*, roč. 17 (1941), s. 111–112.

A.K.: Jan Hus v Národním divadle. *Český zápas*, roč. 37 (1954), č. 2, s. 3.

A.M.; K.P.: V kdysi stříbrné Kutné Hoře. *Český zápas*, roč. 58 (1976), č. 14, s. 2.

B

BABICKÝ, Josef: Husitství na českém východě. *Český zápas*, roč. 48 (1965), č. 23, s. 2 a č. 24, s. 2–3.

BALEK, Václav: Trocnovské slavnosti. *Český zápas*, roč. 94 (2014), č. 41, s. 2–3.

ŽIŽKA z Trocnova, Jan; BARTOŠ, František Michálek (ed.): *Listy Bratra Jana a kronika velmi pěkná o Janu Žižkovi*. Praha: Blahoslav, 1949. 44 s.

BARTOŠ, F. M.: Barvy husitských praporů. *Český zápas*, roč. 8 (1925), č. 31, s. 2.

BARTOŠ, F. M.: Dohra Lipan v Basileji. (Úryvek z publikace „Lipany“.). *Český zápas*, roč. 18 (1934), č. 14, s. 106–107.

BARTOŠ, F. M.: Husův ctitel na faře v Trhových Svinech. *Český zápas*, roč. 19 (1939), č. 26, s. 202.

BARTOŠ, F. M.: Kde byla provedena poprava Jana Roháče a jeho spolubojovníků? *Český zápas*, roč. 50 (1967), č. 42, s. 3.

BARTOŠ, F. M.: Kronika velmi pěkná o Janu Žižkovi, čeledínu krále Václava. Ve stopě Husově. *Český zápas*, roč. 52 (1969), č. 29–30, s. 4–5.

BASTLOVÁ, Helena N.: Výročí bitvy u Lipan. *Český zápas*, roč. 79 (1999), č. 13, s. 7.

BASTLOVÁ, Helena: Před 85 lety začal svět uznávat Čechy a Slováky. *Český zápas*, roč. 82 (2002), č. 28, s. 4–5.

BASTLOVÁ, Helena: 545 let od volby Jiřího z Poděbrad - krále dvojího lidu. *Český zápas*, roč. 83 (2003), č. 9, s. 4–5.

BASTLOVÁ, Helena: Dejvická náboženská obec po stopách husitů. Výlet 14. června do Čáslavi, návštěva kolínské katedrály a nakonec hledání Sionu – hradu, který hájil do posledního muže Jan Roháč z Dubé. *Český zápas*, roč. 83 (2003), č. 29, s. 7.

BASTLOVÁ, Helena Noemi: 535 let od úmrtí husitského arcibiskupa. Více než půl tisíceletí uplyne příští týden od úmrtí kališnického arcibiskupa Jana Rokycany. *Český zápas*, roč. 86 (2006), č. 8, s. 1.

BASTLOVÁ, Helena Noemi: Před 585 lety byl upálen husitský „kacíř“ Martin Húska. *Český zápas*, roč. 86 (2006), č. 34, s. 1.

BASTLOVÁ, Helena Noemi: Před 570 lety byl popraven Jan Roháč z Dubé. *Český zápas*, roč. 87 (2007), č. 36, s. 1.

BASTLOVÁ, Helena Noemi: Jan Želivský - rebel a mučedník. *Český zápas*, roč. 87 (2007), č. 10, s. 1, 3.

BASTLOVÁ, Helena Noemi: Král dvojího lidu. Jiří z Kunštátu a Poděbrad (23. dubna 1420, Poděbrady – 22. března 1471, Praha). *Český zápas*, roč. 91 (2011), č. 13, s. 3.

BAUER, Jan: Vojevůdcova velikost. In: *Jan Žižka z Trocnova: Sborník projevů a přednášek*. Praha: Církev československá husitská, 2018, s. 19–20.

BENEŠ, Luděk: Věrný syn své země. V těžkých zmatcích a bouřích se ocitla česká země po Žižkově smrti r. 1424. *Český zápas*, roč. 67 (1987), č. 10, s. 3.

BENEŠ, Luděk: Korunovace husitského krále. *Český zápas*, roč. 68 (1988), č. 18, s. 1–2.

BENEŠ, Luděk: Poděbrad – obránce kalicha. *Český zápas*, roč. 71 (1991), č. 22, s. 1 a č. 23, s. 1.

BENEŠ, Miroslav: Legionář 1. jízdního pluku Jana Jiskry z Brandýsa. Štěpán Beneš narozen 20. 12. 1894 se po Mnichovu a okupaci s celou rodinou zúčastnil ozbrojeného protihitlerovského protinacistického odboje při 1. čsl. partyzánské brigádě Jana Žižky. *Český zápas*, roč. 84 (2004), č. 19, s. 4.

BENEŠ, Miroslav: I k současníkům promlouvá odkaz legionáře Štěpána Beneše: „Je čestné bojovat i zemřít za svou vlast!“ *Český zápas*, roč. 84 (2004), č. 51, s. 3.

BEZDÍČKA, F.: Vítězství neochvějně důvěry v Boha. 550. výročí vítězství husitů u Domažlic. *Český zápas*, roč. 61 (1981), č. 32, s. 3.

BOČEK, J.: Setkání na Křížkách. *Český zápas*, roč. 94 (2014), č. 27, s. 8–9.

BOČEK, J.: Setkání na Křížkách II. V roce 1919 veřejnost oslavila 500. výročí setkání husitů na Křížkách. Další manifestace se zde konala 14. září 1924, kdy si veřejnost připomněla světlou památku Jana Žižky. *Český zápas*, roč. 94 (2014), č. 28, s. 3.

BOROVÍČKA, J.: Kámen Prokopa Velikého. *Český zápas*, roč. 18 (1934), č. 20, s. 154.

BOUČEK, Zdeněk: Husité před Naumburgem. *Český zápas*, roč. 67 (1987), č. 24, s. 2.

BRABCOVÁ, Ondřejka: School break na Žižkově. *Český zápas*, roč. 103 (2023), č. 31, s. 4.

BRODSKÝ, Vladimír: Na Sioně. *Český zápas*, roč. 50 (1967), č. 36, s. 1.

BRYNYCH, František: Sudoměřské paradoxy. *Český zápas*, roč. 92 (2012), č. 12, s. 4.

BRYNYCH, František: Sudoměřské paradoxy. *Český zápas*, roč. 92 (2012), č. 13, s. 4.

BŘEŇOVÁ, Klára: Z tradiční vzpomínkové akce k výročí úmrtí Jana Žižky. *Český zápas*, roč. 92 (2012), č. 43, s. 1.

BŘEŇOVÁ, Klára: O Žižkovi v libereckých kasárnách. *Český zápas*, roč. 92 (2012), č. 45, s. 1, 3.

BŘEŇOVÁ, Klára: Pozvání na Vítkov a Druhý život husitství. *Český zápas*, roč. 96 (2016), č. 39, s. 1, 3.

BUJNA, Lukáš: Ježíšův džihád. Kázání bratra biskupa Lukáše Bujny pronesené v Sudoměři 23. 3. 2024. *Český zápas*, roč. 104 (2024), č. 14, s. 3.

BUREŠ, Jiří: Po Smetanově výročí. V díle Bedřicha Smetany jsou skladby Tábor a Blaník. *Český zápas*, roč. 57 (1974), č. 12, s. 3.

BUŠEK, Václav: Strakonická cesta. *Český zápas*, roč. 58 (1976), č. 4, s. 2.

- BUTTA, T.: Husitské bohoslužby v Klokočských skalách. *Český zápas*, roč. 70 (1990), č. 41, s. 4.
- BUTTA, T.: Bohoslužebné předměty středověkých husitů. *Český zápas*, roč. 78 (1998), č. 10, s. 5–6.
- BUTTA, Tomáš: Čtyři pražské artikuly pro současnost. *Český zápas*, roč. 85 (2005), č. 30, s. 1, 3.
- BUTTA, Tomáš: Kníže Václav v národní a křesťanské tradici. *Český zápas*, roč. 85 (2005), č. 39, s. 1, 3.
- BUTTA, Tomáš: Slovo o Janu Žižkovi u mohyly v Sudoměři. *Český zápas*, roč. 87 (2007), č. 43, s. 1, 3.
- BUTTA, Tomáš: Slovo na zahájení výstavy o husitství. *Český zápas*, roč. 88 (2008), č. 22, s. 1.
- BUTTA, Tomáš: Úvahy o české reformaci a jejím odkazu. *Český zápas*, roč. 88 (2008), č. 41, s. 1, 3.
- BUTTA, Tomáš: Úvahy o české reformaci a jejím odkazu. In: *Jan Žižka v proměnách času*, Praha: Církev československá husitská, 2008, s. 3–6.
- BUTTA, Tomáš; PRÁŠEK, Jiří a SVOBODA, Milan: *Jan Žižka 585 let od úmrtí*. Praha: Církev československá husitská, 2009. – 18 s.
- BUTTA, Tomáš: Modlitba k výročí Jana Žižky. In: *Jan Žižka 585 let od úmrtí*. Praha: Církev československá husitská, 2009, s. 3.
- BUTTA, Tomáš: Zamyšlení k výročí Jana Žižky. In: *Jan Žižka 585 let od úmrtí*. Praha: Církev československá husitská, 2009, s. 5–6.
- BUTTA, Tomáš: Tři postavy české reformace – tři osobitá svědectví o Boží pravdě (Mistr Jan Hus, Jan Žižka a Petr Chelčický). In: *Jan Žižka z Trocnova: Sborník projevů a přednášek*. Praha: Církev československá husitská, 2009, s. 5–7.
- BUTTA, Tomáš: Odkaz české reformace v našich zemích. *Český zápas*, roč. 90 (2010), č. 22, s. 1, 4.
- BUTTA, Tomáš: Slovo bratra patriarchy. *Český zápas*, roč. 90 (2010), č. 43, s. 1, 3.
- BUTTA, Tomáš: Motivy české reformace v díle F. Bílka. *Český zápas*, roč. 91 (2011), č. 26, s. 3.
- BUTTA, Tomáš: Modlitba za vlast a za ty, kteří ji chrání. In: *Jan Žižka z Trocnova: Sborník projevů a přednášek*. Praha: Církev československá husitská, 2011, s. 3.
- BUTTA, Tomáš: Slovo k výročí Jana Žižky. In: *Jan Žižka z Trocnova: Sborník projevů a přednášek*. Praha: Církev československá husitská, 2011, s. 4–6.
- BUTTA, Tomáš: Jan Rokycana a Jan Žižka. Malé zamyšlení nad duchovním a politickým rozměrem husitství. In: *Jan Žižka, Sborník projevů a přednášek*. Praha: Církev československá husitská, 2012, s. 4–5.
- BUTTA, Tomáš: Modlitba k výročí Jana Žižky z Trocnova. In: *Jan Žižka, Sborník projevů a přednášek*, Praha: Církev československá husitská, 2012, s. 3.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

**Místa paměti spjatá
s Janem Žižkou**

Pamětní kámen připomínající místo narození Jana Žižky u zaniklého dubu v Trocnově

*Památník bitvy u Sudoměře s monumentální sochou Jana Žižky
od Emanuela Kodeta*

Pamětní deska na Kodetově pomníku u Sudoměře připomíná Žižkovo vítězství

Socha Jana Žižky od Josefa Strachovského na Žižkově náměstí v Táboře

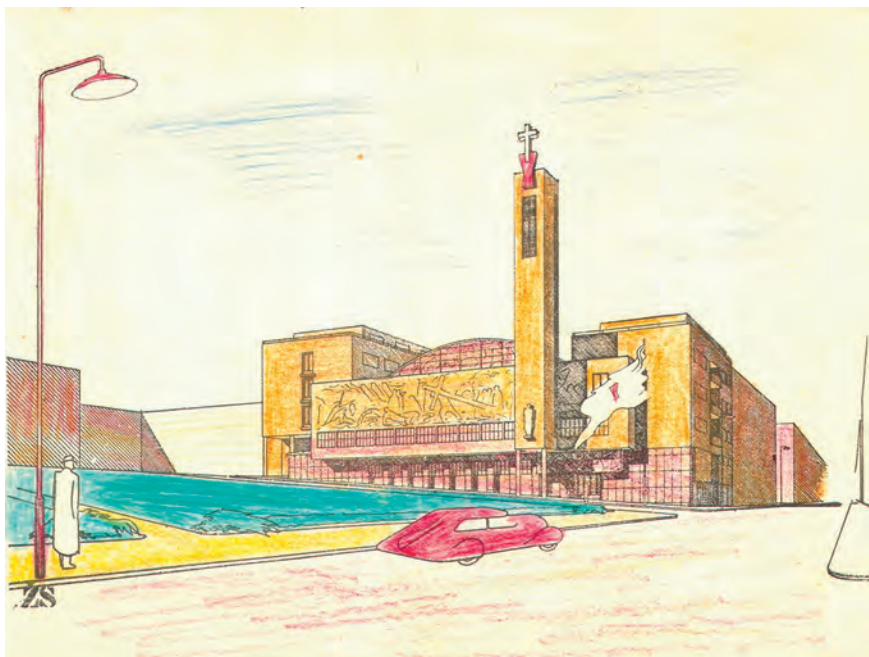
**Památka Jana Žižky ve sborech
Církve československé husitské**

Skica první varianty návrhu Žižkova sboru v Praze-Žižkově od Bohumíra Kozáka z roku 1924

Návrh provizorního Žižkova sboru v Praze-Žižkově od stavitele Františka Kaliby, realizovaného v roce 1925

Skica vítězného návrhu nového Žižkova sboru v Praze-Žižkově od architektů Jiřího Jakuba a Tadeáše Moravce z roku 1945, který však nebyl realizován

Žižkův sbor v Praze-Žižkově před rokem 1940

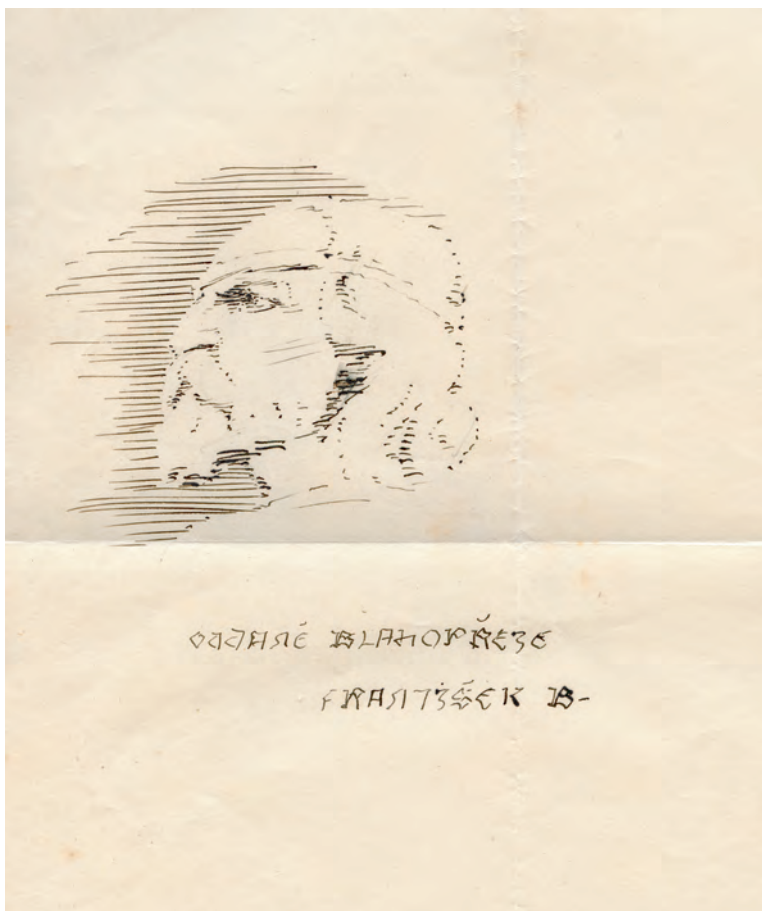

Žižkův sbor v Praze-Žižkově před demolicí v roce 2018

Novostavba Žižkova sboru v Praze-Žižkově realizovaná v letech 2020–2024 podle původního návrhu Františka Kaliby

Ilustrace, grafiky a reprodukce

Kresba Jana Žižky od Františka Bílka

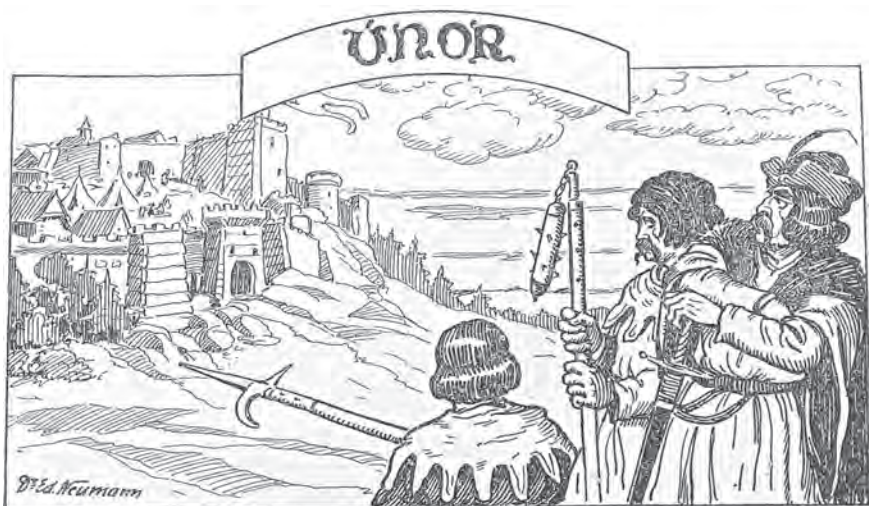
Jan Žižka, autor neznámý. Kalendář Český zápas 1922, s. 13

Rodinný kalendář CČS byl v roce 1924 věnovaný výročí Jana Žižky. Na obálce je zobrazen Mistr Jan Hus. Autorem ilustrace je Josef Baruch (1890–1966)

Eduard Neumann (1862–1937): Žižkův vjezd do Prahy. Kalendář Český zápas 1924, s. 2

Eduard Neumann (1862–1937): Založení Tábora. Kalendář Český zápas 1924, s. 3

Duch dějin, navrhl Jaroslav Hencl (1885–1963), maloval Alois Wenig: Jan Žižka z Kalicha. Český zápas 1928, č. 28

Václav Čutťa (1878–1934): Jan Žižka z obálky Kalendáře Český zápas 1925 až 1929

*Braň pravdu! Reklama na ,transparent‘.
Český zápas 1926, č. 26*

*Navrhl Jaroslav Hencel (1885–1963), maloval Antonín Jan Volejníček
(1896–?): Kristus, ne César. Český zápas 1928, č. 29*

Pavéza – Ilustrace k básni Jana Rokyty – Jan Žižka, náš bratr věrný, autor neznámý, Český zápas 1931, č. 50

Alois Moravec (1899–1987), Český zápas 1953, č. 27–28 (z publikace Listy a řád vojenský Jana Žižky – 1935)

*Karel Skála (1908–2001): Bitva.
Kalendář Blahoslav 1954, s. 18*

*Karel Skála (1908–2001): Žižka
s mečem. Kalendář Blahoslav 1954,
s. 20*

*Kotnov, autor neznámý.
Český zápas 1956, č. 26*

*Tábor – husitské prapory, autor
neznámý. Český zápas 1955, č. 3*

Jan Žižka, autor neznámý. Český zápas 1959, č. 41

Jára Pik (1899–1978): Prokop Holý. Český zápas 1959, č. 44

BLAHOSLAV

1958

Rodinný kalendář cirkve československé

*Obálka kalendáře Blahoslav 1958 se snímkem reliéfu Husitská mše
Jana Kotyzy ve sboru v Červeném Kostelci*

40 let CČS – symbol pavězy, Bible, kalicha a lipového listu, autor neznámý. Český zápas 1960, č. 1

Pavěza s husitským praporem a sluncovou monstrancí, autor neznámý. Český zápas 1959, č. 42

Akce a setkání k výročí Jana Žižky

J. F. PÍCHA: K ŽIŽKOVĚ PAMÁTCE.

(Podle listu poslaného Domažlickým.)

Sbor.
Je-ne Žižko, my hlá-sí-me tvůj rozkaz. Ty jsi ře - kl: Pro-tož

Solo chlapci.

all
věrní, prosím vás, nestýskejte sobě, a-le statečně zde stůj-te proti zlo-

stem, kte-ré se vám od nepřá-tel dě-jí, a - by-ste vzhů - ru

stá-li na každou ho-di-nu pro-ti zho-u-bcům če-ské z-e-mě!

rit.
pp rit.

CXV

Úryvek z Žižkova listu Domažlickým zhudebněný Josefem F. Píchou
v Bohoslužebné knize ČČS

J.F. PÍCHA: K ŽIŽKOVÝM (FANÁTKAM) OSLAVAM.

p

Varh.

mus.

hous.

Solo. Tenor. nab. cel.

JE NE ŽIŽKO, MY HLÁSAŇE TVŮJ ROZKAZ. TY JSI ŘEKL: Proto věnuji, proto mluví, proto jdu, proto...

Man. 1. Man.

ale stáhně zde sluša proti zlostem, které vram od nepřítel ději,

Varh.

atysle vzhledu shledu na každou hodinu proti zloabám české zemi.

Merihra

Sho

Solo. ŽENE ŽIŽKO

TAVENNE: ŽIŽKOVÝM DŮMŮ Ž. A ŽENO HLAS.

Solo. Tenor. nab. segrau

MY HLÁSAŇE TVŮJ ROZKAZ: TY JSI ŘEKL: Přijdu opět k vám a

Man.

Rukopis partitury K Žižkovým oslavám od Josefa F. Píchy

*Slavnost položení základního kamene sboru ve Slezské Ostravě
v rámci Žižkových oslav v roce 1924*

*Národní pouť náboženské obce v Praze-Žižkově na Vítkově v roce
1945*

Husova československá fakulta bohoslovecká v Praze

CYKLUS PŘEDNÁŠEK

z dějin husitství a husitské revoluce

13. března 1951 prof. Dr R. Foustka:

O Petru Chelčickém

20. března 1951 prof. A. Císařová - Kolářová:

Betlemská poselství M. J. Husa

3. dubna 1951 prof. Dr F. M. Bartoš:

Nové objevy v husitském bádání

Přednášky konají se vždy v úterý v 19.30 hod. v přednáškovém sále
Husova sboru církve československé v Praze XII, Dykova ul. čís. 1

Husova fakulta současně upozorňuje, že dne 10. dubna 1951 v 19.30 hod. promluví v témže
přednáškovém sále náměstek ministra financí prof. Dr ing. B. Spáčil
o novém státním rozpočtu

**Husova československá bohoslovecká
fakulta v Praze**

ZVE NA CYKLUS PŘEDNÁŠEK

**VÝZNAČNÉ POSTAVY
Z LIDU
V HUSITSKÉ REVOLUCI**

NA PŘEDNÁŠKÁCH PROMLUVÍ:

25. II. 1952 — Dr F. GRAUS:

O Mistru Janu Husovi

3. III. 1952 — Dr A. MOLNÁR:

O Janu Želivském

10. III. 1952 — Dr M. KAŇÁK:

O Janu Žižkovi

17. III. 1952 — Dr J. MACEK:

O Prokopu Velikém

24. III. 1952 — Dr V. KADEŘÁVEK:

O Petru Chelčickém

**PŘEDNÁŠKY SE KONAJÍ VŽDY O PŮL 8. HOD. VEČER VE VELKÉM
SÁLE HUSOVY FAKULTY, PRAHA I, KONVIKTSKÁ 22 (III. POSCH.)**

Církev československá husitská
Náboženská obec CČSH v Liberci
společně s Armádou ČR, zastoupenou 31. plukem
radiační, chemické a biologické ochrany v Liberci,

zvou srdečně
k setkání

u příležitosti 590. výročí smrti Jana Žižky z Trocnova.

Setkání se uskuteční dne
9. října 2014 od 18 hodin

v Severočeském muzeu
v Liberci, Masarykova tř. 11.

V programu:

- ☞ úvodní slovo Stanislava Kubína
- ☞ pozdrav královéhradeckého biskupa CČSH
Mgr. Pavla Pechance
- ☞ pozdrav zástupce Armády ČR

- ☞ slovo voj. kaplana kpt. Mgr. Pavla Šabaky
- ☞ přednáška PhDr. Mgr. Milana Svobody
„Žižka ve filmu“
- ☞ slovo patriarchy CČSH ThDr. Tomáše Butty, Th.D.

Hudební spolupráce : Pěvecký sbor Náboženské obce CČSH v Liberci LEVAMENTUM,
umělecký vedoucí Mgr. Petr Trunec

*Setkání k 590. výročí smrti Jana Žižky v Severočeském muzeu
v Liberci 9. 10. 2014*

*Setkání k 591. výročí smrti Jana Žižky v Severočeském muzeu
v Liberci 8. 10. 2015*

Trocnovské slavnosti s účastí patriarchy Tomáše Butty 22. 9. 2018

Pietní setkání u příležitosti 594. výročí Jana Žižky v Sudoměři 6. 10. 2018

Patriarcha Církve československé husitské Tomáš Butta a ředitel Husitského muzea v Táboře Jakub Smrčka při podpisu memoranda o spolupráci v roce 600. výročí Jana Žižky dne 12. 2. 2024

JAN ŽIŽKA 600 let
1424 - 2024

HUSITSKÉ
MUZEUM
V TÁBOŘE

Memorandum o spolupráci v roce 600. výročí Jana Žižky

Církev československá husitská
se sídlem: Wuchterlova 5, Praha 6 – Dejvice
IČO: 00445185
zastoupená ThDr. Tomášem Buttou, Th.D., patriarchou
a
Husitské muzeum v Táboře
se sídlem: náměstí Mikuláše z Husi 44, Tábor
IČO: 00072486
zastoupená Mgr. Jakubem Smrčkou, Th.D., ředitelem

uzavírají

„Memorandum o spolupráci v roce 600. výročí Jana Žižky“.

Předmětem spolupráce mezi Církví československou husitskou a Husitským muzeem v Táboře je prezentace odkazu českých dějin a duchovních tradic se zaměřením na českou reformaci a husitství ve spojitosti s 600. výročím Jana Žižky v roce 2024.

Navazujeme na spolupráci při 600. výročí M. Jana Husa v roce 2015, jež probíhala i ve více oblastech a rovinách kraje, státu, mezinárodní i ekumenické.

Spolupráce ve vztahu k výročí smrti Jana Žižky z Trocnova se soustředí zejména na tyto oblasti:

- vzájemné informování o pořádání akcí k Žižkovu jubileu a jejich propagace a prezentace,
- přednášková činnost - příležitostné přednášky s historickou a duchovní tematikou,
- kulturní literární a hudební akce - uspořádání koncertu duchovní a dobové hudby, popř. dalších kulturních produkcí,
- publikační odborná a popularizační činnost, popř. spolupráce na badatelských výstupech.

Konkrétní akce a aktivity budou oběma stranami vždy předem domluveny.

V Praze dne: 12. února 2024

ThDr. Tomáš Butta, Th.D.

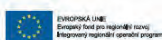
Mgr. Jakub Smrčka, Th.D.

slavnostní uvedení
nové **EXPOZICE**
HUSITÉ

středa 21. 2. 2024 od 17 hodin
Stará radnice, Žižkovo nám. 1

vystoupení kapely Dei Gratia, komentované prohlídky nové expozice,
představení a prodej III. svazku dějin Tábořa

*Slavnostní zahájení nové expozice Husité v Husitském muzeu v Táboře
21. 2. 2024*

Obec ČEJETICE a PLZEŇSKÝ LANDFRÝD spolu s 1. ETALON, z.s. a ČČSH

Vás zvou

na slavnostní setkání u památníku Jana Žižky v Sudoměři
u příležitosti 604. výročí slavné bitvy,
které se koná v sobotu 23. března 2024 od 13 hodin.

obec ČEJETICE
starostka
Ivana Zelenkavá

PLZEŇSKÝ LANDFRÝD
předseda
Petr Schleiss

1. ETALON, z.s. Písek
předseda
Jaroslav Pospíšil

Církev československá husitská
patriarcha
Tomáš Butta

Připomínka 600. výročí úmrtí husitského vojévůdce
Jana Žižky z Trocnova

Program v sobotu 23. března 2024

V areálu památníku Jana Žižky v Sudoměři

- 10.00 zahájení Historického festivalu - otevření tržise
- 11.45 husitská bohoslužba
- 13.00 slavnostní setkání u památníku Jana Žižky
- 14.00 rekonstrukce bitvy
- 16.00 rekonstrukce bitvy

V obci Čejetice

- 10.00 slavnostní znovuotevření kostela sv. Havla

*Pozvánka na slavnostní setkání u památníku Jana Žižky v Sudoměři
konané u příležitosti 604. výročí slavné bitvy 23. 3. 2024*

Husitská bohoslužba a slavnostní setkání konané 23. 3. 2024 u památníku Jana Žižky v Sudoměři při příležitosti 604. výročí slavné bitvy

XXIV. Pout' na Sázavě

k 600. výročí Jana Žižky z Trocnova

25. 5.
2024
od 10 hod.

Bohoslužba pod širým nebem

Kvíz o ceny pro týmy: Jan Žižka známý i neznámý

Agapální hostina – přivezte něco na zub!

Běh o pohár opata Prokopa s palcátem Jana Žižky

Výtvarná soutěž pro děti – Jan Žižka a vše kolem

Kapela Kůzle

Návčik nejslavnějšího husitského chorálu

Ktož jsú Boží bojovníci!

Zážitkový program pro děti na stanovištích:

„Výcvikový tábor pračat“

Bitva o kalich, vozová hradba

Občerstvení, fairtrade káva, keramika Nazaret

Doporučujeme
účast
ve středověkých
oděvech.
Není povinné.

VÝSTAVA – TÁBOR

**Charitativní sbírka do kalicha.
Vstup volný.**

Pout' na Sázavě pořádá Církev československá husitská
ve spolupráci s městem Sázava
a za finanční podpory MK ČR.

Český zápas
Týdenní Církev československá husitská

HUSITÁ

**MINISTERSTVO
KULTURY**

SLAVNOST K 600. VÝROČÍ JANA ŽIŽKY

v Betlémské kapli

PROGRAM SLAVNOSTI

Výstava k 600. výročí Jana Žižky bude otevřena o víkend od 10:00 do 20:00.

PÁTEK 11.10.2024

Slavnostní zahájení (16:00 – 18:30) – nutná předem potvrzená rezervace

16:00 – Slavnostní bohoslužba s připomínkou J. Žižky

17:30 – Světová premiéra kantáty Jaroslava Krška k 600. výročí Jana Žižky

18:00 – Vernisáž výstavy, tzv. Žižkův meč – z Královského muzea ve Švédsku, Čáslavská kalva ad.

SOBOTA 12.10.2024

10:00 – 14:00 – Interaktivní program: Poznej Žižku! pro děti

15:00 – Historická přednáška prof. ThDr. Jana B. Láška

16:00 – Jan Potměšil a kol. – komponované pásmo: Jan Hus – Mučedník nebo zbytečná oběť?

17:00 – Historická přednáška prof. PhDr. Petra Čorneje, DrSc.

20:00 – Koncert kapely KLÍČ

NEDĚLE 13.10.2024

11:00 – Bohoslužba ČČSH

12:30 – Ukázky z rekonstrukce husitské tábořské mše a Jistebnického kancionálu – Doc. PhDr., Hana Vlhavá Wörner, Ph.D.

14:00 – Veřejná generální zkouška závěrečného slavnostního koncertu

16:00 – Čtení a hovory pod husitů prapory – M. Houška a V. Udatný

18:00 – Premiéra filmu: Jana Žižka- Jan Komenský aneb Imaginace pravděpodobnosti; po skončení setkání s hlavním představitelem hercem I. Barešem (v roli Žižky)

20:00 – Slavnostní závěrečný koncert: Smetana 200 – Žižka 600

Členové Orchestru a Sboru UK a dalších pív. sborů, dirigent: Haig Utidjian
Slavnostní zakončení (od 20:00) – nutná předem potvrzená rezervace

PONDĚLÍ 14.10.2024

9:00 – 15:00 Interaktivní program pro školy s workshopy pro děti s výukovými materiály k 600. výročí Jana Žižky.

JAN ŽIŽKA 600

ROK
ČESKÉ
HUDBY
2024

Změna programu vyhrazena. Vstup volný, dobrovolný.

PRAŽSKÁ DIECÉZE ČČSH VE SPOLUPRÁCI S ČESKÝM VYSOKÝM UČENÍM TECHNICKÝM
A VOJENSKÝM HISTORICKÝM ÚSTAVEM ZA FINANČNÍ PODPORY MINISTERSTVA KULTURY
A POD ZÁŠTITOU MINISTRA KULTURY, MINISTRYNĚ OBRANY,
MINISTRA PRO MÍSTNÍ ROZVOJ A HEJTMANKY STŘEDOČESKÉHO KRAJE

Betlémská kaple • Betlémské nám. 4 • 110 00 Praha 1

@urad@ccshpraha.cz

janzizka600.cz

Bohoslužba na úvod Slavnosti k 600. výročí Jana Žižky v Betlémské kapli v Praze 11. 10. 2024

Pozdrav švédského velvyslance v České republice Fredrika Jörgensena při bohoslužbě na úvod Slavnosti k 600. výročí Jana Žižky v Betlémské kapli v Praze 11. 10. 2024

*Nedělní bohoslužba na závěr Slavnosti k 600. výročí Jana Žižky
v Betlémské kapli v Praze 13. 10. 2024*

*Farářky CČSH po skončení bohoslužby v Betlémské kapli v Praze:
zleva Hana Tonzarová, Růžena Adamová, Jana Šmardová Koulová
a Marika Zvardoň*